

agent

EESTI KUNSTIMUUSEUMI AJALEHT
NR 8 SEPTEMBER 2006

Maalil on maastik. Horisont on kumerdunud.
Taevas on rasked, niiskusest tiined pilved.
Päike on äsja tõusnud.
Puude ladvad nagu liiguksid pisut.
On näha talu, jõge, heinamaad,
metsa, mis ulatub silmapiirini.
Palju on tõusva päikese eest veel varjus.
Heinamaad katab udu. Lehmad magavad.
On aeg hakata heina tegema.

- Oh, kui raske on uni, kui ilus on maailm! -

Kumu ja meedia suhetest

Kumu ja meedia suhetes on olnud pingelisemaid ja rahulikumaid aegu, kuid on selge, et pärast muuseumi avamist jätkab meedia avalikkuses Kumu kuvandi konstrueerimist. Kuivõrd tõepärane hakkab see kuvand olema, sõltub meedia ja kunstimuuseumi vahelisest kommunikatsioonist. Positiivne kuvand meedias eeldab siirast ja vahetut suhtlemist.

2004. –2005. aastal pööras meedia suurt tähelepanu Kumu ehitusprotsessi kajastamisele. Huviorbiidis oli peamiselt Kumu hoone ja sellega seonduvad ehituslikud probleemid. Soome arhitekti Pekka Vapaavuori kavandatud modernistlik muuseumihoone on Eesti avalikkuses pälvinud vastandlikke arvamusi, kuid ajakirjanduses ei ole formeerunud ühtset seisukohta Kumu arhitektuurilisest väärtusest. Positiivsete arvamuste kõrval on muuseumiruumide peetud ka ebaökonomseteks ja hoonet arusaamatuks.

Samuti oli üks meedia lemmiktemasid Kumu maksumus. Ilmusid artiklid pealkirjadega “Kumu mööblile klub üle 17 miljoni” (EPL, 2.02.2005), “Valmiv Kumu hoone nõuab 12 miljonit lisaks” (EPL, 24.05.2005) jms. Rahalise väärtuse hindamine muutus aeg-ajalt nii armsaks, et lisaks hoone maksumusele otsiti ka teisi muuseumi ja raha seoseid: “Kumu ootel muuseum teenib aastas miljonid” (EPL, 29.10.2004), “Uuest kunstimuuseumist avaneb miljardi krooni vaade”

sai peagi selgeks, et Eestis on valminud sajandi üks märkimisväärsemaid ehitisi nii mõõtmetelt, maksumuselt kui ka tähenduselt avalikus elus. “Ma arvan, et sellise võimsa kunstimuuseumi omamine on elamine üle oma võimete. See on tegelikult väga rikka kultuuri tunnus, et me suutsime valmis ehitada kalli ekstra kunstile pühendatud muuseumi, ja see näitab tegelikult seda, et me määratleme ennast, me identifitseerime ennast kõrgkultuurse rahvana,” arwab kunstikriitik Harry Liivrand.*

Kumuga seonduvaid teemasid meedias võib jagada “reaalseid protsesse” kirjeldavateks (näiteks reportaažid ehitusplatsilt) ja diskussiooni arendavateks. Ajakirjanduses pole väga põhjalikult arutletud selle üle, mis on Kumu puhul oluline – kas kunstimuuseumi tähendus, selle maksumus või skandaalid. Päevalehed lähtusid diskussiooni asemel enamasti klassikalistest müüjedu suurendavatest teemadest (maksumus, arhitektuur, avamine). Alates 2004. aasta alguses toimunud avalikust nimikonkursist sai meedia auditoriumist osaline otsustamisprotsessis, mis osu-

Ajakirjanduses pole väga põhjalikult arutletud selle üle, mis on Kumu puhul oluline – kas kunstimuuseumi tähendus, hoone, selle maksumus või skandaalid.

(EPL, 10.11.2004) jmt. Kumu direktor Sirje Helme leiab: “Viha muuseumi vastu oli üllatav. Minu mäletamist mööda hakkasid esimesed positiivsed artiklid tulema siis, kui maja oli valmis, siis oli näha, et suhtumine hakkas muutuma.”* Hoolimata esialgselt negatiivsest suhtumisest Kumu ehitusse

tab Kumu taotlusele inimesi oma tegevusse kaasata. Huvitav on lisada, et tavalisi inimesi ei kujutanud juhtivad päevalehed artiklites n-ö rääkiva tegelasena mitte ühelgi korral.

Kui Kumu avamise aegsed pidulikud sõnavõtted lõppesid, algas meedias juhtkirjade ja Kumu tutvustavate

tekstide aeg. Eesti Päevaleht kirjutab: “Kumu vastu on teravalt sõna võtnud ka meie poliitikud, kes on seda nimeanud isegi maksumaksja raha raiskamiseks. Samal ajal ei võrdle keegi seda Estoniaga, mille puhul läks ainuüksi renoveerimiseks ligi pool Kumu eelarvest, rääkimata asfaldisse taotavast rahast” (EPL, 17.02.06). Siinkohal avaldub meedias vastuseis poliitikute tegevusele ning Kumu eelarve, mis on aastaid köitnud ajakirjanduse tähelepanu, on lugejatele hoomatava võrdlusega muudetud hoopis väiksemaks varem kujutatust. Niipea kui meedia adub, et on “võitjate poolel”, muutub tema sõnakasutus julgemaks ja provotseerivamaks.

Niisiis kaldus ajakirjandus Kumu valmimist esitama dünaamilise protsessina, millel on oma alguspunkt, kriisid ja õnnelik lõpplahendus. Kuigi meedia pühendas kuni muuseumi avamiseni regulaarselt tähelepanu Kumu hoonele, oli selge, et Kumu sisulisest toimimisest kirjutamine on edaspidi kultuuri-ajakirjanduse ülesanne.

Kumu ekspositsioon tõi meediasse vastakaid arvamusi. Nõukogudeaegset kunsti eksponeerinud saal ei toonud naeratust suule paljudele kunstnikele ega ka ühiskonnategelastele. Seevastu näiteks Soome president Tarja Halonen jäi rahuliku arvamuse juurde: “Nõukogude Liidu aeg tõi muidugi muutuse. See aeg oli raske, kuid on kiiduväärne, et muuseum on säilitanud ka selle aja kunsti. Järgmised põlvkonnad on teile selle kunsti säilitamise eest väga tänulikud” (EPL, 18.02.06). Ka kunstikriitik Anders Härm jagab sama seisukohta: “Nõukogude aja kunsti saalis rõõmustab eriti sotsrealismi väljapanek, milles ainsana on tõelist hitipotentsiaali. Läänes ju sellist kunsti ei ole ja mitmed kolleegid ei ole väsinud seda kiitmast. Pealegi on eesti sõjajärgne kunst mõttekas ainult sotsrealismile vastandudes” (PM, 20.02.06).

Meediakajastuses joonistub välja ekspositsiooni kriitiline käsitlusviis, mille keskse telje moodustavad artiklid 14. aprilli kultuurilehes Sirp: Raoul Kurvitzza “Kumu: väited ja teesid”, Sirje Helme

FOTO STANISLAV STEPASKO

Kumu avamine 17. veebruaril 2006

“Suured ja vannutatud”, Eha Komissarovi “Sotsrealism ja geeniuskunstnik” ning Tiina Abeli “Kunstiklassika eksponeerimisest Kumu”. Ekspositsiooni kriitika üks kõige emotsionaalsemaid artikleid oli Raoul Kurvitza manifestilaadne tekst, mis sisaldab nummerdatult Kumu parandusettepanekuid. Manifestile on vastanud Sirje Helme artiklis “Suured ja vannutatud”, kultuurimeedia on täitnud tasakaalustatuse printsiipi, andes võrdselt sõna kõigile konfliktile osapooltele. Kurvitz kirjutab: “Kumu avaväljapanek on skandaalselt käpardlik, see on fakt. Põhjus pole mitte käsitlusaluses materjalis endas, vaid väljapaneku koostamises. Kutsun üles avalikule diskussioonile” (Sirp, 14.04.06). Sirje Helme vastab muu hulgas järgmist: “Debatte on erinevaid, seisukohad on vahel vastukäivad, üks on aga selge: pole olemas absoluutselt fikseeritavat kunstiajalugu” (Sirp, 14.04.06).

Teiseks Kumu ekspositsiooni ja arhitektuuri suhtes kriitiliseks seisukohavõtuks saab pidada päev hiljem, 15. ap-

Loomulikult on kasulik olla paindlik ja teha koostööd, kuid mitte kunagi ei tasu unustada oma identiteeti ja eesmärke.

rilli Postimehes ilmunud artiklit “Poolelijäänud ekspeditsioon eesti kunsti uues kodus”, mis kirjeldab Tui Hirve ja Linnar Priimäe eksirännakuid Kumu näitustel. Artikkel on esitatud otsekõnes, improviseeritud vestlusena.

“Linnar Priimägi: Mina ei teagi, kust see algab. Mis nool sinna läheb?”

Tui Hirv: Seal noole juures on selline suur N. Ei tea, kas see tähendab “Näitused”?

Linnar: Võtame majajuhi.

Majaplaani saavad infolauast. Vaatavad. Targemaks ei saa” (PM, 15.04.06).

Kui artikli esimene osa keskendub Linnar Priimäe ja Tui Hirve Kumu “ära eksimise” fakti rõhutamisele, siis järgnev tekst sisaldab vaidlusi saalitäididega ning ekspositsiooni sisulist ja vormilist kriitikat. Siinkohal on näha

jäljendamise efekt (*bandwagon effect*), kus Sirbis esile tõstetud kõneaine ehk ekspositsiooni kriitika leidis teiste väljannete, antud juhul Postimehe poolt kiiret järgimist.

Ei ole midagi lihtsamat kui saata näitusi kommenteerima avalikkuses kriitiliste sõnavõttude poolest tuntud inimene, ja meedial on käes järjekordne “negatiivselt spontaanne” artikkel. Meedia kasutab osavalt ära inimeste prominentust, et nende inimeste sõnavõttude kaudu kasvatada oma müügiedu. Selleks, et müügiedu argument ei oleks peamine, vajab ka meedia asjatundlike kunstikriitikuid ja ajakirjanikke, kes kirjutaks kultuurist analüütiliselt, südamega ja kaasahaaravalt.

Eelkõige vajab positiivne meediapilt Kumust tugevat usaldust ajakirjanduse ja kunstiasutuste vahel. Positiivne suhtlus algab alati vastastikusest austusest, positiivsest tagasisidest õnnestumise korral, viisakast tagasisidest ebaõnnestumise korral ning organisatsiooni avatusest. Suhtlemise puudumine viib paratamatult usaldamatusele ning see omakorda negatiivsete uudiste võimendamiseni.

Olukorrast, kus organisatsioonid tajuvad ühiseid eesmärke ja alustavad koostööd, võidab tihti terve ühiskond. Koostöö vajab aga oskust kuulata ära teistsuguseid arvamusi ja leida kompromisse. Üheks positiivse koostöö näiteks oli Kumu tasuta külastamise nädal, mille raames pidas Hansapank oma sünnipäeva ning maksis välja kõigi külastajate piletid.

17 novembril saab Eesti Kunsti-
• muuseum 87aastaseks. Igati väärikas iga ja tähelepanuväärne ajalugu. Instituutsioonina on muuseum välja arendatud, olemas on ka sisuliste eesmärkide täitmiseks vajalikud füüsilised tingimused. Ülevad avamishetked on möödas ning muuseum elab oma igapäevast elu, mis peaks ärgitama meie küllastajaid kultuurist arusaama ja aitama neil argipäevast kõrgemale tõusta.

Mind üllatab, kui võrd ähmane on muuseumi tähendus nii mõnele kunstiteadlasele ja kunstnikule, kelle arusaamade järgi on Kumu uus suur näitusepind Tallinnas. Muuseum ei ole näituste tegemise konveier ega sel viisil võrreldav galeriaga. Muuseumist teevad muuseumi tema kunstikogud, haridustegevus, kunstiteaduslik uurimistöö ja inimesed, kes muuseumis töötavad – koguhoidjad, kuraatorid, teadlased jpt. Muuseum on alati tahtnud olla teadusasutus. Selleks on oluline hästi läbi mõeldud ja suunatud teadustöö ning uurijad, kellel on aega ja süvenemisvõimet, haritust ja laia silmaringi. Kunstiteadlaseks ei saada ülikooli lõpetades, vaid aastate ja aastakümnete pikkuse töö tulemusel ja kogemusi omandades. Ometi põlvkonnad vahetuvad. Milliseks kujuneb Eesti Kunstimuuseumi nägu viie või kümne aasta pärast, otsustab uus põlvkond eesti kunstiteadlasi, neile antud kõrghariduse tase, pühendumus oma tööle ja Eesti ühiskonna väärtushinnangud.

Marika Valk
Eesti Kunstimuuseumi
peadirektor

ANARI KOPPEL
KUMU PRAKTIKANT

Artikkel toetub 2006. aasta kevadel Tartu Ülikoolis kaitstud bakalaureusetööle “Kumu avamise järgne representatsioon trükimeedias ja ekspertide käsitluses”. Töö juhendaja oli PhD Margit Keller.

*Tsitatsioonid Sirje Helmet ja Harry Liivranalt pärinevad bakalaureusetöö jaoks tehtud intervjuudest.

hiit

FOTO STANISLAV STEPASKO

Marko Laimre. Sugar Free. 1996. Installatsioon. EKM

Suhkruvaba siseelu varemed

Marko Laimre installatsioon "Sugar Free" valmis 1996. aastal Varssavi Zacheta galeriis toimunud Balti kunsti näitusele "Personal Time", mille nüüdisaegse kunsti osa kureeris Eha Komissarov. Näitus sidus Eesti modernistide avangardikogemust 1990ndail isikliku ja ühiskondliku mälu küsimustes toimunud nihetega. Töö pealkiri viitab kunstniku insuliinravikogemusele, sellist menetlust kasutati laialdaselt Nõukogude Liidus psühhiaatriapatsientide viimiseks koomataolisesse puhke-seisundisse, ehk siis üldisemalt psüühika ühiskondliku reguleerimise mehhanismidele. Foucault'likud ühiskond-

liku kontrolli teooriad, mis hakkasid kunstnikke huvitama 1990ndate keskel, on siin seotud isiklike ekstreemsete kohanemiskogemustega teljel kool-Vene sõjavägi - vaimuhaigla - kunstiakadeemia. Olles üks efektsmaid avanguid keha ja äärmuslike psüühiliste seisundite uurimisega tegeleva kunsti laines 1990ndate teise poole Eestis, pole selle töö kõnepruugiks valitud mitte varasem kehakunstikogemus (nagu umbes samal ajal valminud Ene-Liis Semperi ja Mark Raidpere lavastustes), vaid materjali- ja kujundisümbolikal põhinev installatsioonikeel.

Installatsiooni dominantseks elemendiks on vana sektsioonkapp. See lii-

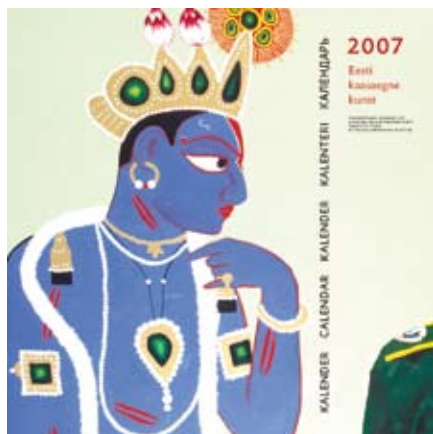
gub kui pendel aeglaselt tühest seinast teise, sidudes teose omaruumis mustvalged, fotodokumentalistika registris valminud pildid vaimuhaiglast ning autorist "before" ja "after" hullumajakogemust. Õõvastav, ruumis kääksudes edasitagasi pendeldav kapp, mis on varustatud kirjaga "The Hospital", on tagantpoolt lahti löigatud. Vaataja leiab selles prožektoris fookuses rippuva linnupuuri, mis on täis suhkrukuubikuid. See on kujund, mis ühelt poolt vahendab meie isikliku sõnumi vangistatud psüühikast, teiselt poolt aga, viidates Marcel Duchamp'i teosele "Why not Sneeze Rose Sélavy?", osutab absoluutse individualismi võimalusele/võimatusele

kunstis. Tegeldes kriitilise postmodernismi küsimustega postsovetlikus ühiskonnas, kus käis "kunstniku ohtlikult mõjus rollidefineerimine paremalt", jõuab kunstnik ühiskondliku kontrolli majanduslike ja psüühiliste hoobade vältimatu seoseni. Laimre on kunstnik, kes on nende nn Linnapi koolkonnaga esile kerkinud küsimuste testimisel Eestis kõige kaugemale läinud.

HANNO SOANS
KUMU KURAATOR

Marko Laimre "Sugar Free" on väljas näitusel "Kogutud kriisid" Kumu kunstimuuseumis kuni 5. veebruarini 2007.

Kirjastusuudiseid

Kujundus Külli Kaats

Kaanel detail Peeter Alliku maalist „Meie kontseptsioon on vabadus“ (1996, EKM).

TULEKUL

Kalender 2007. Eesti kaasaegne kunst

2007. aasta seinakalendris on reprodutseeritud eesti kunsti teosed alates 1980. aastate lõpust kuni tänaseni, kõik tööd kuuluvad Eesti Kunstimuuseumi kogusse. Nii kunstnike kui ka kunstilaadide valik on mitmekesine, esindatud on Raul Rajangu, Peeter Allik, Destudio, Peeter Linnap, Liina Siib, Marko Laimre, Ene-Liis Semper ja Kiwa, John Smith jmt. Kalender on eesti, inglise, saksa, soome ja vene keeles; annotatsioonid eesti ja inglise keeles. Saadaval Kumu muuseumipoes ja teistes kunstimuuseumi filiaalides ning suuremates raamatupoodides.

Kujundus Maris Lindoja

Haridusprogrammid ja ekskursioonid Eesti Kunstimuuseumis

Eraldi bukletid ja infolehed annavad ülevaate kõigi Eesti Kunstimuuseumi filiaalide – Kumu kunstimuuseumi, Kadrioru kunstimuuseumi, Niguliste muuseumi, Adamson-Ericu muuseumi ja Kristjan Raua majamuuseumi haridusprogrammidest ning temaatilistest ekskursioonidest 2006/2007. õppeaastal. Saadaval kunstimuuseumi filiaalide infolehtides.

tuli punktis

Kriitika ja avalik ruum

FOTO STANISLAV STEPŠKO

Jüri Arrak. Kahekõne. 1970. EKM

Kumu avati 17. veebruaril, juba 1. märtsil toimus auditooriumis esimene avalik diskussioon äsjaavatud ekspositsioonide teemal. Kokku oli selliseid arutelusid planeeritud kevade jooksul viis, alustasime vanema, ajaloolise ekspositsiooni korraldamise probleemidest ja lõpetasime näitusega “Skaalanihe – skulptuur avatud mänguväljal”. Eesmärgiks oli ühelt poolt selgitada kuraatorite seisukohti ja teiselt poolt kuulata inimeste arvamusi, seega alustada avalikku diskussiooni teemal, missugune võiks olla kaasaegne muuseum tänase Eesti tingimustes. Küsimus polnud oma ideede ja seisukohtade kaitsmises, eesmärk oli just nimelt luua avalik foorum, luua tingimused avalikuks aruteluks ja kriitikaks.

Muuseum institutsionaalse võimuna on osaline pidevas ajalookirjutuses, eriti tähendusrikas on muuseumi roll praegusel hetkel Eestis, kus uus kunstiajalooline diskursus on parajasti loomisel. Kahtlemata ei saa see olla meeltmööda paljudele kunstnikele, on teada tõde, et personaalsed ajalood erinevad suurtest ajalugudest olulisel määral. Ja mitte seetõttu, et mälu petaks või ensekriitiline meel kunstniku täiesti maha oleks jätnud, vaid seetõttu, et vähegi kokkuvõtva ja üldistava käsitluse juures asuvad toimima teised reeglid kui üksikisikute biograafiate puhul. Kirgi ja kahtlusi ekspositsiooni “õigsuse” suhtes oli juba enne avamist, pärast avamist

Inimestel on ebamugav avalikult oma arvamust öelda, paha on silma vaadata. Parem õhtul kodus kirjutada, ajaleht on nii impersonaalne ... Kõige parem on lihtsalt sõpradele ja tuttavatele kurta, kui jama kõik on.

ei jäänud need kahtlemata vähemaks, ootasime uudishimulikult esimesi analüüse. Ja mitte ainult trükitud meedias, vaid ka meie auditooriumis.

Inimesi tuli neile aruteludele palju, kuulati hoolega kuraatorite seisukohti,

debatti, mis oli suhteliselt tagasihoidlik (v.a viimasel arutelul). Esitati mõned küsimused ja arvamused. Ei midagi enam, ei põrmustavat kriitikat ega pikemat analüüsi. Vahest oli liiga vara? Loomulikult on teada kohaliku publiku tagasihoidlikkus avalikus esinemes, võimalik, et mõjus ka soov mitte rünnata vastsündinut, sõnadega “heahtlikkus” ja “uudishimu” saab ju ise loomustada kõiki Kumu esimesi kuid. Kuid siiski – see, mis ei toimunud avalikus ruumis, saja inimese silma all, hakkas toimetama trükitud meedias kümnete tuhandete silma all.

Ma ei taha öelda, et kriitiliselt Kumu ekspositsioone vaatavaid artikleid oleks tänaseks palju või et nad oleksid olnud fundamentaalselt negatiivsed. Vastavalt kohalikule kirjutamise tavale teatakse mõõte ja ütlemisviise. Välja arvatud Raoul Kurvitza radikaalne kriitika mitte ainult näituste, vaid muuseumi struktuuri suhtes üldse, oli kriitika suhteliselt tagasihoidlik. Ja Raouli auks peab ütleva, et ta tuli ka auditooriumisse, suure hulga inimeste ette ja rääkis sama juttu, mida oli kirjutanud artiklis. Kuid minu jaoks polegi küsimus kriitilisuse määras, vaid põhimõttelises hoiakus valida trükimeedia selleks foorumiks, kus oma kriitilisi märkusi esitada. Trükimeedia puhul on muidugi levik ja tähelepanu oluliselt suuremad ja vastuvaidlemine on peaaegu välistatud, sest kui tulebki vastusena midagi, tõenäoliselt kirjade rubriigis, siis hiljem ja tagasihoidlikes piirides. Seega – kirjutajale jääb õigus ja viimane sõna.

Mitte see ei olnud meie eesmärk. Kui oleksime tahtnud kuulutada kindlat tõde, oleksime alustanud näiteks loengusarjaga, kus allikad on tsiteeritud ja info väärtus seega kindlustatum. Tahtsime hoopis korraldada omamoodi suurt ümarlauda, kus osavõtjatel on eeldatavasti kõigil oma arvamus ja ka julgus see välja öelda. Mitte isiklik pettumus või kibestumine, vaid argumenteeritud diskussioon oli see, mida ootasime. Küsin ühelt oma kolleegilt, kes eravestluses väga täpselt ja hästi formuleeris mõned olulised küsimused meie ekspositsiooni kohta, et miks ta küll meie diskus-

sioonil sõna ei võtnud. “Milleks,” oli ta üllatunud, “ma võin sellest kõigest ju lehes kirjutada!” Ja see polnud mitte pahatahtlik vastus, vaid iseenesestmõistetavuse nentimine. Kui tegu on tõsise teemaga, siis tuleb sellest kirjutada, mitte saalis sõna võtta. Mis ometi ei peaks välistama hilisemat trükimeediat.

Meie diskussioonidest kujunesid aga ikkagi pigem loengud või paneeldiskussioonid, mille kasutegur on ka loodetavasti suur. Oluline on juba avatuse ja kriitilise retseptiooni ootus iseenesest. Loomulikult me jätkame seda traditsiooni. Vastupidiselt meie poliitikutele, kelle jaoks inimene tänavalt on tüütu vahelesegaja, on meil väga hea meel “tänavapoliitike” üle. Mitmed haridusprogrammid on lausa sellele üles ehitatud.

Trükimeedia võim, vähemalt Eestis, on midagi sellist, mille vastu ei saa. Avalikku isiklikku esinemist eeldav meedia on alles nõrk. Inimestel on ebamugav avalikult oma arvamust öelda, paha on silma vaadata. Parem hiljem õhtul kodus kirjutada, ajaleht on nii impersonaalne ... Kõige parem on lihtsalt sõpradele ja tuttavatele kurta, kui jama kõik on ja kui halvasti on kõneleja enda või kolleegi tööd eksponeeritud.

Kas muuseumil üldse tasub pingutada ja üritada dialoogi, muuseumi modereeriv võim jääb ju nagunii püsima? Ma ei taha minna populistlikuks ja väita, et teeme kõike vaataja harimiseks ja tema nimel. See oleks liiga lihtne seletus, kuigi ka see on tõsi. Dialoogi alustamise üks põhjuseid on näiteks identiteedi kinnitamine, või mõtteviiside katsetamine ja kontroll. Või sünergia tekitamine. Igatahes on kasu kahepoolne. Või vähemalt peaks olema, kui julgus avalikuks dialoogiks pole enam jultumus, vaid normaalne suhtlusviis.

SIRJE HELME
KUMU KUNSTIMUSEUMI DIREKTOR

DAAM VALGES

Johannes Greenberg (1887–1951) on üks tuntumaid sõdadevahelise perioodi eesti maalijaid. Legendiks on jäänud kunstniku kompromissitus oma teoste taseme suhtes ja tema traagiline vabasurm. Greenbergi looming sulatas kokku prantsuse hilisimpressionismi, 20. sajandi alguse saksa ekspressionismi, juugendi ja sümbolismi ning samuti vene modernismi mõjud. Maailma näinud kunstniku inspireeris 1920. aastate lõpul pariislik, uusklassitsismi suurlinniku elegantsiga tempiv *art déco*. Tumedanahaliste, metallist läikiva ihuga poolilmadaamide, kelle atribuutideks maskid ja lehvikud, periood jäi Greenbergi loomingus aga lühikeseks ja ta pöördus impressionistliku, lahtise ja värvirohke laadi poole. Siiski säilitas ta portreedes nägude kujutamisel sileda, valanditaolise käsitluse – inimnägu näib olevat teisest materist, tihedam, suletum võrreldes teda ümbritseva maalipinnaga. Ka II maailmasõja ajal, 1942. aastal maalitud portreel “Daam valges” erineb naise tõmmu nägu ülejäänud impressionistlikult värelevast pildipinnast, milles eristuvad valge ja must kangas, naise käed, punane vöö ja peakate. Allapoole vibreerivalt valgest roheliseks ja pruuniks-punaseks teisevad kleit ning värvirüngad kahel pool figuuri meenutavad langetatud vett. Poos on pingestatud ja mõnevõrra kunstlik, sest seisja käed nõjatuvad nii, nagu ta istuks tugitoolis. Kujutatud naine on inimlikult veetlev, ehkki ta va-

nust on võimatu määrata. Mõelik endas sepööratud pilk ja leplikult kokkupigistatud huuled viitavad sügavatele läbielamistele ja nende järel saabunud resignatsioonile. Maal oli kunstniku eluajal välja pandud vaid ühel korral, 1942. aastal näitusel “Kolm inimpõlve eesti kunstis” Tallinna Kunstihoones.

Johannes Greenbergi maal “Daam valges” on kuulunud perekond Timuskile. 2006. aasta mais kinkis Kanadas elav Jaan Timusk selle teose kokkuleppel oma venna Thomas Timuskiga Eesti Kunstimuuseumile. Kinkija, rahvusvahelise mainega tehnikateadlane ja Eesti endise eksilvalitsuse liige Jaan Timusk soovis selle teoga austada oma vanemaid Evald ja Alide Timuskit, seades tingimuse, et muuseum maali eksponeerimisel märgib ära nende kui kunagiste omanike nimed. Ühtlasi austas ta selle kinkeaktiga ka Eesti Kunstimuuseumi kui kindlat ja jäävat hoiupaika Johannes Greenbergi kaunile maalile.

Võiks veel lisada, et läbi Kadrioru Kumusse tulijad ja sealt lahkujad mööduvad iga kord Greenbergi majast – alates 1927. aastast oli kunstniku ateljeeks Kadrioru lossikompleksi jääkelder (Weizenbergi 30), mille Greenberg oskusliku restauraatorina ise vanale vundamendile üles ehitas.

ANNE UNTERA
EKM'I GRAAFIKAKOGU KURAATOR

FOTO STANISLAV STEPASKO

Johannes Greenberg. Daam valges. 1942. Õli, vineer. EKM

MINU M*** ON PUHAS

Kerime end korra ajateljel 17 aastat tagasi. Algab 1989. aasta kuum suvi. Vanad nõukaegsed süsteemid kõik justkui toimivad veel kuidagi viisi, kuid õhk juba säriseb peatsete muutuste potentsiaalsest pingest. Eesti kunstis valitsevad suured žestid, karedad tunded, rahvuslik meelsus, muinasjutud ja sügav sümbolika. Asi susiseb. Kuid keegi ei aima veel, et kulub vaevalt pool aastat, kui lõhutakse Berliini müür,

külma sõja aegse ilmakorralduse olulisim sümbolehitis. Nõnda tegutsevad äsja kunstiinstituudi neljanda kursuse lõpetanud maalitudengid Jaan Toomik ja Vano Allsalu vennalikus Tšehhoslovakkias maalilaagris preemia- ja õppereisil viibides veel täiega vana süsteemi institutsionaalses raamistikus. Sametrevolutsiooni pole siin juunikuus veel õieti tänavatele jõudnud. Praha, kunagine keskeuroopalik kultuurisüda, tulevane

turismimagnet kõigile Ida-Euroopa hõngu ja odavat õlut ihaldavatele Ameerika tudengitele paistab vaikne ja kinnise loomuga linn, mis põeb 1968. aasta kevadest settinud kibestumust. Vähe-malt paistab nii nendel kriibitud must-valgetel Allsalu fotodel. Vähemalt vastab see legendile, mis saadab Toomiku tegu. Sündmus ise on lihtne – Toomik kõnnib Karli sillal, kaelas transparent, eestikeelse kirjaga “Minu munn on puhas”. Mõõdujate küsimustele – kes teda mingi konkreetse kaasuse eest võitlevaks meelevaldajaks peavad – ta ei vasta, seistes demonstratiivselt vaikides. Olukorda pingestab riskimoment, poliitilist huligaansust saatev elevus.

Mis on siis eesti estetiseeritud kunstikultuuri kontekstis nii ebatüüpilise poliitilise absurdiaktsiooni tegelikuks katalüsaatoriks? Lähtepunktiks on solvunud rahvustunne. Oma esimesele välisreisile sattunud maalitudengid puutuvad ootamatult kokku ideoloogilise konstruktsiooniga, mis tekitab nende maailmapildis emotsionaalse lühise. Nimelt peetakse kohalikega vene keeles suhtlevaid maalitudengeid automaatselt kõikjal venelasteks, kellele heidetakse vaevu varjatud vaenu-

likkusega ette Ida-Euroopa anastamist. Ei aita siin protestimine, et meie, eestlased, oleme ju samuti vene karu raudses haardes. Eestlastele nii armas identifikaatsiooni-senaarium – meie oleme kannatajad, nemad ülekohtused – ei veena siin kedagi. Vastureaktsioon on ootamatu. Kandes võõras linnas vaid enesele mõistetavat rõveda nalja piirimail olevat loosungit – mis justkui kinnitab, et temal pole Tšehhimaa vägistamisega midagi pistmist –, lülitab Toomik tavapärastel ratsionaalse, ajaloolisele õiglusele ja “tervele inimhinnale” pretendeeriva poliitdiskursuse sümboolsesse režiimi. See on vabanemisriitus, häppening, mis kuulub olemusliku sisu puudumist igasugu loosunglikkuse taga.

Muide, aktsioonist säilinud 20 tagasihoidlikku fotot, mis tänavu kevadel Eesti Kunstimuuseumi koguse jõudsid, on vist ainuke jälg eesti kunstis üleminekuaja loosungiterohkest poliitilisest kultuurist. Uue kunstikeele otsinguis 1990ndad võtsid siit üle suhtumise, mida võiks nimetada tegu-enne-teost-strateegiaks.

HANNO SOANS
KUMU KURAATOR

Aktsioon “Minu munn on puhas”. Jaan Toomik, fotod Vano Allsalu, Karli sild Prahas, 1989. EKM

kalender

OKTOOBER –
DETSEMBER 2006

KUMU KUNSTIMUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Eesti kunsti klassika 18. sajandi algusest II maailmasõja lõpuni Varamu

Liikudes ühelt teemalt teisele, avanevad Eesti kunsti loo taustal ka kogu Euroopale iseloomulikud kultuuriprotsessid.
Kuni 19.01.2008

Modernismiaja klassikud. Andrus Johani ja Kaarel Liimand

Andrus Johani (1906–1941) ja Kaarel Liimandi (1906–1941) looming on 1919. aastal rajatud kunstikoolist Pallas võrsunud koolkonna säravamaid peatükke. Tundlikult ja värvikalt vahendavad kunstnikud argielu draamat, koomikat ja idüllit.
Kuni 7.01.2007

Eesti kunst II maailmasõja lõpust taasiseseisvumiseni

Rasked valikud

Selle perioodi kunst kajastab Nõukogude aega iseloomustavaid suuri murranguid, teeb kokkuvõtteid, väljendab poolehoidu või hukkamõistu.
Kuni 19.01.2008

Teine kunst

Näitus on pühendatud Nõukogude perioodi avangardkunsti klassikale ning keskendub Ülo Soosteri, Tõnis Vindi, Kaljo Põllu, Leonhard Lapini, Raul Meele ja Jüri Okase loomingule.
Kuni 31.12.2006

Jüri Arraku varane looming. 1960. aastad

Näitus keskendub kunstniku vähemtuntud loominguperioodile enne äratutava "ar-rakliku" kvaliteedi saavutamist. 1960. aastad, intensiivseim eksperimenteerimis periood Eesti kunsti pärast II maailmasõda, olid ka Arraku loomingus kõige mitmekesisemad, otsivamad ja mängulisemad.
27.10–29.01.2007

NÄITUS

KAASAEGSE KUNSTI GALERII

Kogutud kriisid. Eesti kunst 1990. aastatel

Näitus esitab tagasiivaate möödunud kümnendi kunstile valiku kaudu 1990. aastate võtmeteostest. Kriisi mõiste on üks võimalik traageliit, mis sobib selle mitmel viisil murrangulise perioodi iseloomustajaks.
Kuni 5.02.2007

Mark Raidpere "5 teost".

Hansapanga kunstipreemia 2005
18.11–31.12

SUUR SAAL

Ühest sajandist teise. Kristjan Raud ja Paul Raud

19. sajandi lõpul ja 20. sajandi esimestel kümnenditel tegutsenud kaksikvendade Kristjan ja Paul Raua näitus esitab ulatusliku ülevaate mõlema loomingust ning selle kaudu muutumistest ajas ja kunstis.
Kuni 8.10

Loodusfoto 2005

Briti Loodusloomuuseumi ja BBC rahvusvahelise fotokonkursi võidutööd.
17.10–12.11

Eros ja Surm. Félicien Ropsi looming

Ühe tuntuma Belgia kunstniku visionäärsed teosed on kujunenud oma ajastu, 19. sajandi sümboliks.
1.12–18.02.2007

KUMU PÄRASTLÖUNA

8.10 kell 15.00 Jüri Okas. Väike moodsa arhitektuuri leksikon. Andres Kurg
22.10 kell 15.00 Objekt ja ruum. Leonhard Lapin
5.11 kell 15.00 Erinevad modernismid. Sirje Helme
19.11 kell 15.00 Biidermeierajastu haldjad. Ene Lamp
3.12 kell 15.00 Keskkonnateemaline uuesdokumentalism. Kädi Talvoja
17.12 kell 15.00 Salakaval mood. Naise kuju
20. sajandi Eesti kunsti. Mari Kanasaar
Osalemine muuseumipiletiga.

EKSKURSION

Eesti kunsti püsiväljapanek (18. saj – 1991)
Ühest sajandist teise (kuni 8.10)
Kogutud kriisid
Kõik Kumu näitused

Info ja tellimine E–R 12.00–15.00
Tel 602 6126,
e-post: kumu.giid@ekm.ee

NB! Juhitud ekskursioonid toimuvad ainult ettetellimisel vähemalt 5 tööpäeva varem. Seoses suure külalastatavusega palume ekskursioonid tellida võimalikult vara.

Weizenbergi 34 / Valge 1, 10127 Tallinn
Tel 602 6001
e-post: muuseum@ekm.ee
Avatud
10.05–30.09 T–P 11.00–18.00, N 11.00–21.00
1.10–30.04 K–P 11.00–18.00

Ekskursioonide sari "Eesti kunst Kumus"

Portreemaal

L 14.10 kell 13.00 (eesti keeles) ja 15.00 (vene keeles)
P 15.10 kell 13.00 (eesti keeles) ja 16.00 (vene keeles)

Maastikud

L 11.11 kell 13.00 (eesti keeles) ja 15.00 (vene keeles)
P 12.11 kell 13.00 (eesti keeles) ja 16.00 (vene keeles)

Kügelgenid, Neff, Köler, Weizenberg, Adamson

L 9.12 kell 13.00 (eesti keeles) ja 15.00 (vene keeles)
P 10.12 kell 13.00 (eesti keeles) ja 16.00 (vene keeles)

Vaikelu ja žanrimaal Düsseldorfi Kunstiakadeemiast Pallaseni

L 13.01 kell 13.00 (eesti keeles) ja 15.00 (vene keeles)
P 14.01 kell 13.00 (eesti keeles) ja 16.00 (vene keeles)

Skulptuurid

L 10.02 kell 13.00 (eesti keeles) ja 15.00 (vene keeles)
P 11.02 kell 13.00 (eesti keeles) ja 16.00 (vene keeles)

Wiiralt ja Eesti graafika

L 10.03 kell 13.00 (eesti keeles) ja 15.00 (vene keeles)
P 11.03 kell 13.00 (eesti keeles) ja 16.00 (vene keeles)

Lepo Mikko. Ajaratas. 1971. EKM

Sotsialistlik realism ja realistlik modernism

L 14.04 kell 13.00 (eesti keeles) ja 15.00 (vene keeles)
P 15.04 kell 13.00 (eesti keeles) ja 16.00 (vene keeles)

Kunstinähtused ja liikumised Eesti kunsti 1970.–1980. aastatel

L 12.05 kell 13.00 (eesti keeles) ja 15.00 (vene keeles)
P 13.05 kell 13.00 (eesti keeles) ja 16.00 (vene keeles)

Ühe ekskursiooni kestus umbes 1,5 tundi.

8 ekskursiooni pilet 250.- (ainult eelmüügist).

Ühe ekskursiooni pilet 50.-

8 ekskursiooni piletid müügil Piletilevi müügipunktides, üksikpiletid tund enne algust Kumus.

NB! Piletite hulk on piiratud.

Info E–R 12.00–15.00 tel 602 6126

Kumu ekskursioonide tsükkel "Eesti kunsti ajaloost"

Gruppidele. Kolm ühe kuu jooksul toimuvat ekskursiooni moodustavad tervikliku loengutsükli.

Rokokoost romantismini. 18. sajandist 19. ja 20. sajandi vahetuseni
Modernism. 20. sajandi algusest II maailmasõjani
Eesti kunst Nõukogude perioodil. 1944. aastast 1980. aastateni

Ekskursioonide tsükli on võimalik tellida eesti või vene keeles. Toimumise aeg kokkuleppel.

Ühe ekskursiooni kestus umbes 1,5 tundi. Ekskursioonigruppide suurus maksimaalselt 30 inimest.

NB! Ekskursioonide hulk on piiratud.

Hind täiskasvanute grupile 1200.-, õpilaste grupile 850.-

Info ja tellimine E–R 12.00–15.00 tel 602 6126

Konrad Mägi. Pühajärv. 1918–1920. EKM

Pornokrates. 1878. Albert Bertrand'i värviline gravüür Félicien Ropsi akvarelli järgi

Eros ja Surm

Belgia sümbolist Félicien Rops (1833–1898), Johann Köleri kaasaegne, on tuntumaid Belgia pärit kunstnikke. Sündinud küll Belgias, veetis Rops suurema osa oma loomingulisest elust Prantsusmaal. Ropsi kunstile on iseloomulikud eesti kunstis üsna haruldased, kuid kunstniku eluajal äärmiselt oluliseks kerkinud teemad: surm, ängistus, suhe koiksusega, religioosus, kurjus, naine kui haaramatu müstiline jõuallikas ja pattulange-mise süüdlane, seksuaalsus. Nende teemadega tegeledes kujunes Ropsist ühtaegu nii oma ajastu ebatavaliselt avameelne kroonik kui ka kriitik. Rops kujutab palju naist ning sugupooltevahelisi eroo-

tilisi suhteid, kuid tal on seejuures vahe pilk seksuaalelu puudutanud silmakirjaliku vagatsemise suhtes. Muidugi pole Rops mitte ainult ühiskonnakriitik, vaid eelkõige visionäär, kelle kujutlusvõime ei tundnud piire. Ta oli suuteline ühendama inimese ihu ja hinge tungid vapustavatesse nägemustesse, põimima argi- ja hingemaailmu, looma pilte hirmust ja piinast, religioosest ja armueks-taasist, seejuures vahel pilgates, vahel kogu isiksuse jõudu mängu pannes ja suure sisseelamisega. Ropsi loominguga nägemusliku poole kõrval on ta oma elu- ja loomispinget maandanud suurepäraseid maastikke maalides, ta on teinud palju

raamatuillustratsioone, seejuures ka erootilise sisuga anonüümsete autorite teoste, kujundanud ühe Pariisi moesalongi toodangut. Võiks öelda, et kuigi väikeste formaatide meister, oli ta meelestu loovuse ja elujõuga kunstnik, kelle suurst mõisteti omal ajal suhteliselt väikeses asjatundjate ja tellijate ringis, kuid kes tänapäeva vaatepunktist on kujunenud oma ajastu sümboliks.

TIINA ABEL
KUMU KURAATOR

Näitus "Eros ja Surm. Félicien Ropsi looming" Kumu kunstimuuseumis 1.12–18.02.2007

ADAMSON-ERICU MUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Muuseumi püsiekspositsioonis on väljapanek Adamson-Ericu (1902–1968) mitmekülgsest loomingust (maal, keraamika, portselanimaal, nahkehistöö, metallvormid, ehted, dekoratiivplaadid, tekstiilid ja mööbel).

EKSKURSION

Adamson-Eric – ühe looja mitmekülgsus
Märka värvi võlu

NÄITUS

Kavandist kostüümide Rahvusoper Estonia 100

Näitus tutvustab Eesti professionaalse kostüümikujunduse sündi ja arengut Estonia teatris töötanud kunstnike loominguga (Olga Obojaninova-Krümmer, Natalie Mei, Eldor Renter, Mari-Liis Küla, Meeri Säre jpt). Väljapanek on koostatud Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi, rahvusoper Estonia, Eesti Kunstimuuseumi ning erakogude materjalidest.
Kuni 26.11

Herman Talvik 100

Näitusel eksponeeritakse Herman Talviku visionäärsed ja isikupäraselt religioosset tunnetust vahendavaid teoseid – maale, monotüüpeid, graafikat. Mitmed tööd on jõudnud Eestisse hiljuti pärandina Rootsist, kus kunstnik alates 1944. aastast elas ja töötas.
1.12–11.03.2007

ÜRITUS

Külalised rahvusoper Estoniast, vt. lk 13.
20.09–22.11

2.12 Adamson-Ericu muuseumi sünnipäev. Tasuta sissepääs!

Ekspursioonide tellimine tel 644 5838.
Lühike jalg 3, 10130 Tallinn
Tel 644 5838, kassa tel 644 5835
e-post: adamson-eric@ekm.ee
Avatud K–P 11–18

KADRIORU KUNSTIMUUSEUM

KADRIORU LOSS

PÜSIVÄLJAPANEK

16.–20. sajandi maalikunst (Madalmaade, saksa, itaalia, vene meistrid). 18.–20. sajandi Lääne-Euroopa ja Vene tarbekunst ning skulptuur.

NÄITUS

Peterburi versus Moskva. Suundumusi Vene 19. sajandi kunstis
Kuni 1.10

Tundmatu kunstnik. Peeter I. 18. saj. EKM

Vene valitsejad

Vene keisrite ja keisrinnade ning nende pereliikmete portreed Eesti muuseumide kogudest.
21.10–27.05.2007

LAUPÄEVAKADEEMIA

4.11 kell 15.00 Jüri Kuuskemaa. Peeter I ja Katarina I Tallinnas
2.12 kell 15.00 Mai Levin. Kunstnikud Vene monarhide teenistuses – Euroopa ja Vene meistrid
Osalemine muuseumipiletiga

LINNARAHVA EKSKURSIONID

Jüri Kuuskemaa räägib näitusel "Vene valitsejad" keisritest ja keisrinnadest, kes Venemaad valitsesid ja ka Eestimaal käisid.
23.11 kell 16.00 eesti keeles

17.11 kell 16.00 vene keeles
1.12 kell 16.00 eesti keeles
15.12 kell 16.00 vene keeles
Osalemine muuseumipiletiga.

Ekspursioonide tellimine tel 606 6400

KONTSERT

3.09 kell 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Lea Leiten (klaver), Oksana Sinkova (flööt),
kavas M. Ravel, F. Poulenc, G. Enescu, F. Schubert, L. Liebermann. Piletid Piletimaailmast

16.09 kell 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Iren Lill (klavessiin), Holger Faust-Peters (*viola da gamba*), kavas Buxtehude, d'Anglebert, Marais, Abel, C. Ph. E. Bach. Piletid Piletimaailmast

23.09 kell 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Grigori Maltizov (plokklööp), Olga Voronova (viul), Terje Raidmets (viul), Sofia Maltizova (tšello), Reinut Tepp (klavessiin), kavas Vivaldi, Corelli, Albinoni, Schickhard, Boismortier. Piletid Piletimaailmast

24.09 kell 17.00 Hortus Musicus
Maailmakodanikud Maarjamaa helides.
Kavas Cyrillus Kreek, Arvo Pärt, Galina Grigorjeva, Erkki-Sven Tüür

30.09 kell 18.00 Tallinna Muusikakeskkool

8.10 kell 18.00 Tallinna Muusikakeskkool

15.10 kell 17.00 Hortus Musicus
Suur Muusikaakadeemia I – Andres Mustonen (viul), Ivo Sillamaa (klavessiin, haamerklaver, klaver), kavas Bachi ja Mozarti sonaadid, Silvestrov

21.10 kell 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Tanel Joamets (klaver), kavas Mozart, Rahmaninov. Piletid Piletimaailmast

28.10 kell 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Merle Hillep (laulja), Jelena Laas (viul), Natalia Sakkos (klaver), kavas Eller, Oja, Mägi.
Piletid Piletimaailmast

05.11 17.00 Hortus Musicus
Henry VIII miniatuuridest Elizabeth I aegsete muusikaliste maskideni

18.11 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Helen Normet (viul), Kristiina Olev, Ardo Västrik (tšello), Kadri-Ann Sumera (klaver), kavas Mozart, Kantšeli. Piletid Piletimaailmast

25.11 kell 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Niina Murdvee (viul), Vello Sakkos, Natalia Sakkos (klaver), kavas Brahms, Stravinski.
Piletid Piletimaailmast

26.11 kell 17.00 Eesti Kontsert
Juri Martõnov (haamerklaver, Venemaa), kavas C. Ph. E. Bach, Haydn, Beethoven.

2.12 kell 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Peep Lassmann (klaver), Maano Männi (viul), Kristjan Hallik (viul), Toomas Nestor (vioola), Aare Tammesalu (tšello), kavas Fauré, Brahms. Piletid Piletimaailmast

9.12 kell 17.00 Hortus Musicus
Suur Muusikaakadeemia II – Andres Mustonen (viul), Ivo Sillamaa (klavessiin, haamerklaver, klaver), kavas Bachi ja Beethoveni sonaadid, Kantšeli

16.12 kell 18.00 Eesti Interpreetide Liit
Mikk Murdvee (viul), Sten Lassmann (klaver), kavas Mozart, Tubin, Babadžanjan.
Piletid Piletimaailmast

17.12 kell 17.00 Hortus Musicus
Barokk siin- ja sealpool Alpe – kavas Georg Friedrich Telemann, Antonio Vivaldi

20.12 kell 18.00 Vene Filharmoonia Ühing

22.12 kell 17.00 Hortus Musicus
Stella splendens – särav täht, kavas keskaegsed Neitsi Maarjale ja Lunastajale pühendatud laulud ja lood 12.–14. sajandi Hispaaniast, Prantsusmaalt ja Itaaliast

Weizenbergi 37, 10127 Tallinn
Tel 606 6400
e-post. kadriorg@ekm.ee
Avatud
1.10–30.04 K–P 10–17
1.05–30.09 T–P 10–17, N 10–21

MIKKELI MUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Johannes Mikkel kolleksioon. 16.–20. sajandi Lääne-Euroopa, vene ja hiina kunst.

NÄITUS

Portselanist rahvas. Vene 19. sajandi portselankujud

Kuni 1.10

Vene valitsejad

Vene keisrite ja keisrinna ning nende pereliikmete portreed Eesti muuseumide kogudest.
21.10–27.05.2007

ÜRITUS

Vestlusi vene kultuuriloost

Jüri Lotmani loengute "Vestlusi vene kultuuriloost" salvestusi on võimalik näha igal laupäeval ja pühapäeval alates 28. oktoobrist. Vene keeles, eestikeelsete subtiitritega. Seansside algus kell 12.00, 14.00 ja 16.00. Sissepääs Mikkel muuseumi või Kadrioru lossi piletiga.

Ekspositsioonide tellimine tel 606 6400.

Weizenbergi 28, 10127 Tallinn
Tel 606 6400
e-post: mikkeli@ekm.ee
Avatud
1.10–30.04 K–P 10–17
1.05–30.09 K–P 10–17, N 10–21

NIGULISTE MUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Kirikukunst 13.–18. sajandist: Hermen Rode töökojas valmistatud peaahtar (1478–1481), unikaalne Bernt Notke Surmatantsu maali fragment (15. saj lõpp) jpm. Höbedakambris gildide, tsunftide, Mustpeade vennaskonna ja kiriku hõbevara.

1.11 Pühakutepäev

6.12 Nigulapäev

Mõlemal päeval on avatud Niguliste endine peaahtar, toimuvad temaatilised ekspositsioonid.

Ekspositsioonide tellimine tel 631 4330

KONTSERT

Orelipooltund iga L ja P kell 16.00. Sissepääs muuseumipiletiga
Detsembris iga K, N, R kell 13.00 "15 minutit jõulumuusikat orelil". Sissepääs muuseumipiletiga

13.10 kell 19.00 Eesti Kontsert
A.-P. Lattik, Baltic Baroque Antoniuse kabelis

14.10 kell 19.00 Eesti Filharmoonia Kammerkoor

30.10 kell 19.00 Eesti Filharmoonia Kammerkoor

31.10 kell 19.00 Eesti Filharmoonia Kammerkoor

10.11 kell 19.00 Eesti Kontsert
Cantores Vagantes
Antoniuse kabelis

11.11 kell 19.00 Eesti Filharmoonia Kammerkoor

24.11 kell 19.00 Eesti Kontsert
Saxest, K. Värton (sopran)
Antoniuse kabelis

1.12 kell 19.00 Eesti Kontsert
O. Kuusik, L. Tammeleht, A.-P. Lattik
Antoniuse kabelis

10.12 kell 19.00 Eesti Kontsert
Vox Clamantis

12.12 kell 19.00 Eesti Kontsert
Weekend Guitar Trio

15.12 kell 19.00 Eesti Kontsert
R. Joost, O. Ainomäe, A. Uibo
Antoniuse kabelis

16.12 kell 19.00 Eesti Filharmoonia Kammerkoor

17.12 kell 12.00 Eesti Filharmoonia Kammerkoor

26.12 kell 14.00 ja 17.00 Eesti Kontsert
Tallinna Poistekoos

29.12 kell 19.00 Eesti Kontsert
ETV Tütarlastekoos

Lisainfo kontsertide kohta www.concert.ee (Eesti Kontsert) ja www.epcc.ee (Eesti Filharmoonia Kammerkoor).

Niguliste 3, 10146 Tallinn
Tel 631 4330
e-post: niguliste@ekm.ee
Avatud K–P 10–17

KRISTJAN RAUA MAJAMUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Ülevaade Kristjan Raua loomingust ning kunstniku eluteed kajastavad fotod ja dokumendid. Elutuba ja ateljee on taastatud omaaegsel kujul.

NÄITUS

Krista ja Helena Tammsaar. Sarjast "Lävepakk"

Ema ja tütre ühishäälisel on väljas Krista Tammsaare (1948) loodus- ning loomamaalid ning Helena Tammsaare (1979) fantaasiajoonistusi.
Kuni 5.10

Peeter Ulas. Maa ja taeva vahel. Sarjast "Kahekõne Kristjan Rauaga"

Ühe eesti tuntuma vanema põlvkonna graafiku jõuline ja müstilise meeleoluga looming on lähedane Kr. Raua mõttelaadile. Näitusel on väljas peamiselt sel suvel Saaremaal valminud sõe- ja pliitsijoonistused.
13.10–3.02.2007

Ekspositsioonide tellimine tel 670 0023

K. Raua 8, 11614 Tallinn
Tel 670 0023
e-post: kristjan.raud@ekm.ee
Avatud N–L 10–17 (kokkuleppel võimalikud kõik ajad)
Üksikkülastajale sissepääs tasuta.

www.ekm.ee

Vassili Nikiforovitš Bovin, Christina Robertsoni järgi. Suurvürstinna Maria Nikolajevna portree. 1846. EKM

Vene valitsejad

Näitus "Vene valitsejad" kujutab endast suurt portreed galeriid, kus näidatakse peaaegu kõiki Vene keisreid ja keisrinnaid, kes on olnud ka Eesti alade valitsejad, alates Peeter I-st kuni Nikolai II-ni. Kõik need pildid ja kujud – suurtest paraadportreedest miniatuurideni, tuntud kunstnike unikaalsetest teostest kuni tundmatute meistrite humoorikalt küündimatute koopiateni, August Weizenbergi marmorskulptuuridest portselanmedaljonini – pärinevad Eesti muuseumide kogudest. "Vene valitsejad" on jätkuks 2005.–2006. aastal Kadrioru kunstimuseumis toimunud näitusele "Meistriteoste lummus. Koopia Eestis 19. sajandil". Moodustavad ju provintsiaalsete valitsejaportreedede enamiku, selle nähtuse iseloomu arvestades, just koopiad, mida tehti väheste valitseja enda poolt välja valitud originaalide järgi ja "tiražeeriti" arvukate ametiasutuste jaoks. Valitsejaportree oli ühest

küljest kohustus ja riigitruuduse näitaja, kuid võis tähendada ka erilisi teeneid või tähistada olulisi sündmusi. Näitusel saab näha unikaalset Mustpeade vennaskonnale kuulunud Romanovite dünastia alusepanija tsaar Mihhail Fjodorovitši originaalportreed, ainulaadseid 18. sajandi valitsejaportreed Narva Muuseumi kogudest, mis asusid kunagi Peeter I majas, millest Katariina I tegi muuseumi juba 1727. a. Silmarõõmu pakuvad kindlasti ka kolme kaunitari – Nikolai I tütarde portreed, mis, nagu selgus, kaunistasid Kadrioru lossi seinu juba alates 1862. aastast. Näitusega kaasneb mahukas kataloog eesti, vene ja inglise keeles.

ALEKSANDRA MURRE
KADRIORU KUNSTIMUUSEUMI
KURAATOR

Näitus Kadrioru lossis ja Mikkel muuseumis 21.10–27.05.2007

HARIDUSPROGRAMMID EESTI KUNSTIMUUSEUMIS

KUMU HARIDUSKESKUS

ALGAB KUMU LUGUDE, LEGENDIDE JA MÄNGUDE AASTA

Lasteaiale

VAADATES ÜLES (eesti kunsti klassika)
LUGUSID KUNSTIS

Muuseumitundide sari eesti kunsti klassikutest:

1. VEENÕID LORELEI JA TEISED (J. Köler, alates oktoobrist)
2. ARMASTUSEST (A. Weizenberg ja A. Adamson, alates oktoobrist)
3. PEETRI LUBADUS (K. Raud, alates detsembrist)

Jätub uute programmidega 2007. a. Tunde võib tellida ka üksikult.

Algklassidele

ALGUSEST PEALE

Muuseumitundide sari eesti kunsti klassikutest:

1. PEOD JA PORTREED (baltisakslased, alates oktoobrist)
2. SÜDAMEGA (J. Köler, alates oktoobrist)
3. "TALVE"UNI (A. Weizenberg ja A. Adamson, alates oktoobrist)
4. MIKS HOBUNE PEATUS (K. Raud, alates detsembrist)

Jätub uute programmidega 2007. a. Tunde võib tellida ka üksikult.

Põhikoolile

RAUDtee (Kristjan ja Paul Raud, kuni 8.10)

PRONKSIST TUUL JA MARMORUNE-NÄOD (A. Weizenberg ja A. Adamson, alates oktoobrist, 5–6. kl)

PEATEEL (sissejuhatus eesti kunsti klassikasse, alates detsembrist, 7.–9. kl)

KOGUTUD KRIISID I (eesti kunst 1990.

aastatel, 7.–9. kl, alates oktoobrist)

UUE PÕLVKONNA LEGENDID (venekeelne integratsiooniprogramm 8.–9. kl)

Gümnaasiumile

VÄHE SÜÜA, PALJU KÜLMETADA (K. Mägi, alates oktoobrist)

LIBAKALA (eesti kunst 1945–1991, alates oktoobrist)

MAGISTRAAL (sissejuhatus eesti kunsti klassikasse, alates detsembrist)

DETAILIDE VANDENÕU (sotsrealism, tööleht iseseisvaks kasutamiseks)

KOGUTUD KRIISID II (eesti kunst 1990. aastatel, alates oktoobrist)

Kunstikonkurss PÄIKE VÕI KALLISKIVI?

Kõikidele inimestele, olenemata vanusest. Konkursi juhendi leiab Kumu infoleht kuni 8. oktoobrini.

Programmide toimuvad vaid eelregistreerimisega (va iseseisvad). Muuseumitunnid kestavad 60–90 min. Osalustasud 25–30.-; ekskursioonide puhul muuseumipilet ja ekskursioonitasu.

KUMU KUNSTIKOOL

1–3.; 4–6.; 7–9.; 10–12. ja 13–15aastaste kunstistuudiod (alates septembri teisest nädalast, 1 kord nädalas). Hinnad koos töövahenditega 350–400.- kuus.

KINOBUSSI FILMITÖÖTUBA

Anima- ja filmikursus (kestus 3 kuud)

8–13aastastele ja 14–20aastastele

Hind 500.- kuus

ATELJEETUNNID

NOORTELE JA TÄISKASVANUTELE

Gruppidele ja üksikosalajatele keraamika- ja graafikaateljees, meistrite juhendamisel.

SÜGISKURSUSED ÕPETAJATELE

Näituse "Ühest sajandist teise. Kristjan ja Paul Raud" ja raamatu "Kunstiõpik 7.–9. klassile" põhjal.

Söetehnika. 4. ja 5. oktoobril kell 17.00–20.45 (kahepäevane kursus, 10 tundi). Juhendaja Anu Purre

Haridusprogrammide ja Kumu kunstikooli info ja registreerimine tööpäevadel tel 602 6074 või aadressil haridus@ekm.ee (Kätlin Tischler).

ADAMSON-ERICU MUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Muuseumidetektiiv

Adamson-Ericu loomingut mänguliselt tutvustav haridusprogramm nooremale koolileale.

Õpilastele 20.-; eelkoolilastele 15.-

Rääkivad portreed ja täpilised lilled

Eesti- ja venekeelne töövihikuprogramm

Õpilastele 20.-, eelkoolilastele 15.-

Kohvikumaalid ja tujukad kujundid

Eesti- ja venekeelne töövihikuprogramm

Õpilastele 20.-, eelkoolilastele 15.-

Vajalik esmane kirjutamis- ja lugemisoskus. Programm toimuvad aasta ringi. Aeg kokkuleppel.

NÄITUS

Kavandist kostüümini

Haridusprogramm lähtub käesolevast teatristaastast, tutvutakse Rahvuskooper Estonia suursuguste esinemisrõivastega. Nooremale koolileale (5–12 a).

Õpilastele 20.-, eelkoolilastele 15.-

11.09–24.11. Aeg kokkuleppel.

Isaga koos lavakunstnikuks

Perepäev teatri ja kunsti keskel.

12.11 kell 12.00–15.00

Sisepääs muuseumi piletiga. NB! Vajalik eelregistreerimine tel 644 5835.

Herman Talvik 100

Müstilised nägemused, kirkad toonid

Haridusprogramm lastele ja noortele

Õpilastele 20.-, eelkoolilastele 15.-
6.12–9.03.2007

Kõikidele haridusprogrammidele vajalik eelregistreerimine tel 644 5838 või 644 5835. Muuseumipedagoog Liisi Lauer (liisi.lauer@ekm.ee).

KADRIORU KUNSTIMUUSEUM

KADRIORU LOSS

Lossikool

5–11aastastele lastele, eesti või vene keeles

Osalemistasu 30.- (sisaldab ekskursiooni ja kõiki töövahendeid)

Teemad: "Kadrioru loss ja peasaal", "Kellad ja ajamõõtmine", "Jõuluime", "Suursugune sugupuud", "Portree – ta vaatab Sind", "Noa laevaminek", "Keerukuju", "Emadepäev"

INTEGRATSIOONIPROGRAMMID

Lossilapsed

Vene õppekeele koolide algklassidele, eesti ja vene keeles

Osalemistasu 30.- (sisaldab ekskursiooni ja kõiki töövahendeid)

Lugude, legendide ja mängude aasta

KUMU HARIDUSKESKUS

Oktoobris alustab Kumu hariduskeskus uue õppeaastaga. Sel hooajal õpime kunsti ja kunstiajalugu eelkõige lugude, legendide ja mängude abil. Väiksematele lastele pakume kaht muuseumitundide sarja – LUGUSID KUNSTIS ja ALGUSEST PEALE. Lastele räägitakse sireenidest, Heraklese vägitegudest, Koidust ja Hämarikest, Aadamast ja Eevast. Vestleme ka armastuse ja lubaduste teemal. Kuulatakse muinasjutte ning lugusid kunstnikest ja nende lapsepõlvest, kodust, elustiilidest jmt.

Põhikoolile ja gümnaasiumile pakume uusi programme PEATEEL ja MAGISTRAAL, mis on sissejuhatuseks järgnevatele spetsiifilisematele teemadele ja esimeseks ülevaateks eesti kunsti arengust. Järgnevad valitud võtmekunstnikele pühendatud programmid. Lugudele lisanduvad nüüd ka tõsisemad teemad, mis keskisid eesti kunsti esile 1990. aastatel. Selleks on ette valmistatud kaas-aegse kunsti haridusprogramm KOGUTUD KRIISID. Venekeelne integratsiooniprogramm UUE PÕLVKONNA LEGENDID kogub osalejate loomingut kokku ka eksperimentaalsesse raamatusse.

Sel aastal saate valida eri pikkusega programmide vahel. Kui tellite muuseumitunni, mis kestab 90 minutit, järgneb näituste külastamisele ka loovtöö saalis või kunstiateljees. Ilma praktilise loovtööta kestab tund 45–60 minutit. Tunni hinda see ei mõjuta. Suurem osa tunde toimuvad nii eesti kui ka vene keeles.

Kumu hariduskeskuse interaktiivsed haridusprogrammid on üles ehitatud kaasajastatud aktiivõppe meetoditele, mida juhivad muuseumipedagoogid ja selleks koolitatud tunnijuhid. Gümnaasiumiastmele pakume ka tavaekskursiooni, mida juhatavad Kumu giidid. Sel puhul palume pöörduda Kumu giidinduse koordinaatori poole.

Palju erinevaid kunstitegemise võimalusi maalimisest animatsioonideni nii lastele kui täiskasvanutele pakub ka Kumu kunstikool.

Kasvagem koos Kumuga, olgem kunstnikud kunsti keskel.

ANU PURRE
KUMU HARIDUSKESKUSE KUNSTNIK-
METOODIK

Töövihikuprogrammid "Ajaloos ilu" ja "Kunsti stiilid"

Vene õppekeele koolide põhikoolile ja gümnaasiumile, eesti ja vene keeles

Osalemistasu 30.- (sisaldab ekskursiooni ja kõiki töövahendeid)

MIKKELI MUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Millest räägib portselan?

Põhikooli noorematele klassidele, eesti keeles

Osalemistasu 30.- (sisaldab ekskursiooni ja kõiki töövahendeid)

Kuidas jooned pildiks saavad?

Põhikooli noorematele klassidele, eesti keeles

Osalemistasu 30.- (sisaldab ekskursiooni ja kõiki töövahendeid)

INTEGRATSIOONIPROGRAMM

Põnev portselan ja joontest pildid

Vene õppekeele koolide põhikooli- ja gümnaasiumiõpilastele, eesti ja vene keeles

Osalemistasu 30.- (sisaldab ekskursiooni ja kõiki töövahendeid)

Kõigile haridusprogrammidele vajalik eelregistreerimine tel 606 6400.

NIGULISTE MUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Lövijaht Nigulistest

Head ja pahad

7–12aastastele lastele

Kolmapäevast reedeni, kellaeg kokkuleppel.

Osalemistasu 20.-.

Niguliste Surmatants: keskaegse inimese ja maailmapildi peegel

Gümnaasiumiklassidele

Kolmapäevast reedeni, kellaeg kokkuleppel.

Osalemistasu 20.-

Kõigile haridusprogrammidele vajalik eelregistreerimine tel 631 4330 või niguliste@ekm.ee.

KRISTJAN RAUA MAJAMUUSEUM

PÜSIVÄLJAPANEK

Taevad ja väravad

Eesti ja vene keeles

Lapsepõlve mõjud K. Raua loomingule

Eesti legendid ja Kalevipoeg

NÄITUS

Krista ja Helena Tammsaar. Sarjast "Lävepakk"

Haridusprogrammis tutvutakse näitusega ja joonistatakse.

Kuni 5.10

Peeter Ulas. Maa ja taeva vahel. Sarjast "Kahekõne Kristjan Rauaga"

Haridusprogrammis tutvutakse näitusega ja joonistatakse.

13.10–3.02.2007

Kõigile haridusprogrammidele vajalik eelregistreerimine tel 670 0023.

Ühest sajandist teise

Kristjan Raua kirjakatked ja mõteteterad 20. sajandi I poolel avaldatud kirjatöödest aitavad meil paremini mõista igapäevaolusid ja ajastut, kus loodi vendale Raudade teosed. Kirjad kaksikvennale õpinguaastaist Peterburis, Düsseldorfis ja Münchenis peegeldavad ühiseid püüdlusi ja unistusi saada kunstnikeks. Hilisemad kirjad luuletajast sõbrale Karl Eduard Söödile, samuti mõtted kunsti ja rahvuslikku vanavara propageerivatest artiklitest ajakirjanduses pärinevad juba ajast, mil Kristjan Raud oli kujunenud üheks suurimaks isiksuseks kahe maailmasõja vahelises Eesti kunstielus. Need on mõtted aastaist, mil ta asutas Tartus oma ateljeekooli, seisis Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Kunstimuseumi asutamise juures, juhatas haridusministeeriumis muinsuskaitsealast tööd ja mis peamine – suutis luua teoseid, mida peame tänaseni eesti rahvusromantilise kunsti võrdkujudeks. Ta elas aktiivselt kaasa väga pika ajastu rahvuslikus kultuuris ning tema viimased kirjakatked lasevad aimata suurt isiklikku tragöödiat ajal, mil Eesti ühiskond langes alanud maailmasõja ja okupatsiooni meelevaldale.

JUTA KIVIMÄE
EKM'I SKULPTUURIKOGU
KURAAATOR

Näitus “Ühest sajandist teise. Kristjan ja Paul Raud” on Kumu kunstimuseumis avatud 8. oktoobrini. Vt ka konverentsi- ja viimaste ekskursioonide kava lk 16.

Mõni ehk mõtleb, et lille palja äraaalmisega ja samal kujul vaiba ehk lina peale paigutamise asi lõpetatud on ja ehk valmis. Ei. Sel kujul lill ilmaseks ei kõlba ... Lill peab stiliseeritama. Ta peab lihtsamaks tehtama, mis talle omane, peab välja kooritama ja viimaks ehitava asja kuju ja otstarbe nõudmistel maaliliselt ümber muudetama.

Mis on väikese Norra suureks teinud? Ta Ibsen, Grieg, Nansen ... Mis on väikesele Hollandile üleilmse kuulsuse toonud? Ta Rubens, Rembrandt, Fr. Hals, van Eyckid ... Mis on Soomele kõikide lugupidamise ja sümpaatia võitnud? Ta Kalevala, Gal-

Kristjan Raud. Kalevipoja sõit Põhjamaale (Sõit maailma otsa). 1935. Süsi. EKM

len, Edelfelt ... Kunst on kultura mõõt ja külmus ta vastu on häbistav otsus iseene se kohta ... Ainult teadus ja kunst koos annavad ümmarguse hariduse.

Iga tõsine kunst ja püsiv kultuur tärkab kodu maapõuest, rahva hinge sügavusest. Ta on taim, mis juureta ei kasva. Alt mullapinnast sirgub ta otse üles, mitte külgepoogituna ... Ainult see kunst on ürgjõuline, mis luuakse isikute poolt, kes oma kahe jalaga seisavad rahva seas, tema rõõme ja kurbust ning muresid jagavad, rahvaga ühes elavad ja surevad ... Meie tuleviku looming olgu tihedalt seotud kodumaa ja rahva eluga. Siit ammutagu ainet ja jõudu!

Kõneldakse, mina olla realist olnud, nüüd aga puht romantikus ja sümbolist. Ehk oleks õigem ütelda, mina olen see, kes ma olin. Võin täna samat realismi teha kui aastate eest. Kes tahab õige realist olla, peab ühtlasi romantik olema, sest kõige taga tegutseb suur loov, korraldav ja juhtiv jõud, vaim, keda aimates meie põrmuni peame alanduma.

Kogu kunstnikkond on alati olnud rõndiks sellest, et tootmisvõime tagasi hoida ei või ja et isegi kõige saamatuma tehnika puhul pilte teha võib ja isegi peab, ja et nii tuleb pikkamööda “valmis küpseda” ... Tagasi hoidmisel kuivavad mahlad ja jõud, iga saavutus

olgu astmeks kõrgemale ja harjutamine teeb meistriks. ... Seepärast ole julge, tööta eneseusaldusega – Sa võid seda ja – natuke jäsemalt ning ära mine niiväga üle pehmetesse ja magusatesse tunnetesse; mehisus, jõulisus iseloomustavad eelkõige meest ja samuti ka tugevat kunstnikku. Selles veenas mind tõsielu ja käsilojev kunstiajalugu. (Peterburist vend Paulile, 3.01.1897)

Kui ma siia jõudsin ja oma asju v. Gerhardtile näitasin ning arvamust avaldasin, et hakkam nüüd maalimist õppima, vastas ta, et seda ma ei saavat, ma pidavat enne joonistama, seejuures kahetses ta, et ma oma Peterburi akte kaasa ei võtnud. Ta ilmselt usub, et minu tugev külg peitub Ludwig Richteri või Stucki žanris, teiste sõnadega suletöodes, illustreerimises. See olgu siis minu tulevik! Täna väga! Ei midagi säärast, maalijaks tahan ma saada. ... Sinu võlad on kõik makstud ja keegi ei olnud paha hilinemise üle. Kõige enam rõõmistas muidugi rätsep Rivelitz, ta tundis minus otsekohe Sinu ära, nagu mind siin ülepea leitakse Sinuga paljus sarnane olevat. (Düsseldorfist vend Paulile Rakverre, 20.01.1898)

Tingimata peaksite (sõitma) kord Pariisi. Mis siin näha, on otse vangistav. Pariis on ikkagi ilma kultuuri keskkohaks. Kui palju ilusat! Kui palju kunsti vana ja

uut, ja missugused teosed! Peen maitse on nähtavasti läbi terve siinse elu imibunud. Kõiges on seda märgata. Eriti suured kaubamajad ja nende toredad vaateaknad kõnelevad sellest. Daamide tualetid, kübarad, sageli äärmiselt lihtsad, kuid kui nooblid ja täis shikki. Seda kõike peab ise nägema, kirjeldus on jõuetu. (Pariisist K. E. Söödile Tartusse, 2.08.1926)

Olen hooletu sulane olnud. Palju unistand, unetand, vaadelnud ja vedelenud. – Ka viimased tööd, mis Tartus näha olid, ei kannata karmimat kriitikat välja. Näiteks “Kalevipoegki”. See tuli tuhatnelja teha. Anti vähe aega. Pidi tähtsiks valmis olema. Muutkui viruta, loobi kokku ... Kui taevase elu ja teravist annab, loodan, et võin Kalevipoega veel kord käsile võtta ja siis parema õnnega. Ehk saab ta siis ehtsam, meeletum ja metsikum, tihedam ja kaalukam ning kõigepealt algu- ja rahvapärased. (Tallinnast K. E. Söödile Tartusse, 6.01.1936)

Kristjan Raua mõtteavaldused Lehti Viiroja raamatust “Kristjan Raud 1865–1943. Looming ja mõtteavaldused” (Tallinn, 1981) ja kirjakatked aastatest 1897–1941 raamatust “Kristjan Raua kirjad Paul Rauale ja Karl Eduard Söödile” (koostanud ja eessõna ning kommentaarid kirjutanud Lehti Viiroja, Tallinn, 1994).

Ääremärkusi Andrus Johani ja Kaarel Liimandi näituse puhul

Kui sõbrad ja saatusekaaslased Andrus Johani (1906–1941) ja Kaarel Liimand (1906–1941) lõpetasid 1933. aastal kunstikooli Pallas, olid mõlemad juba tunnustatud kunstnikud. Nende isiksus küpses tavatult kiiresti. Vaevalt oleks aga noori kunstnikke nii üksmeelselt tunnustatud, kui nende loomingus poleks selgelt peegeldunud 1930. aastate kunstiprotsessid ja ajastu mentaliteet.

Teisele maailmasõjale eelnenud kümnendit ei saa pidada kunsti jaoks õnnelikuks ajaks. Euroopas seisti silmitsi mitte ainult majandusliku ja poliitilise, vaid ka humanismi kriisiga. Avangardkunst sattus üha suurema surve alla, üha rohkem kõneldi kunstiuuendajatele võõras rahvuslikkuse, töö, kodumaa ja traditsiooni mõisteid kasutavas keeles, nõuti figuuri ja looduslähedust. Nagu realistide puhul tavaline, kuulusid rahvalähedus, teemade ja pildielementide võrdsus isikupärasel väljenduses ka Johani ja Liimandi loomingu alustõdede hulka. Tõsise huviga kompisisid mõlemad kunstnikud ilusa ja inetu piire, tegelesid tavaliste inimestega, kelle terase silmaga nähtud lugusid nad erinevaid väljendusvahendeid ja retoorilisi võtteid kasutades jutustasid.

Autobiograafiad

Perekonnaliikmetest kujunes Johani ja Liimandi jaoks ammendamatu vabalt liikuvate ja loomulike pooside varamu, perekond oli intiimsuse ja tunnete valandumise koht. Korduvalt ja eri tehnikates on Johani joonistanud isa, ema,

õde, abikaasat ja muidugi iseennast, registreerides autoportreedes oma muutuvaid minapilte. Sel kombel joonistus tosinat aktiivse loomisaasta vältel välja mõlema kunstniku argielu piltide ring, milles ilmekalt peegeldusid ka kunstideaalid ja loomingulised otsingud.

Moeka uusajalikkuse mõjul tuli 1930. aasta paiku Johani ja Liimandi töödesse ekspressiivsus ja sotsiaalsed tundlikkust. Hele-tumeda kontrastid, plastiline figuurikäsitlus ja dramaatiline valgus iseloomustab sel perioodil teostatud agulipilte (Liimandi “Tartu äärelinn”, Johani “Pime moosekant” jt). Nende teoste monumentaalsust taotlev proosarealism tähendas samas üha põhjalikumalt süvenemist maalikunsti probleemidesse, tegelemist faktuuri ja koloriidiga.

1933. aastal lõpetasid kunstnikud ühes ja samas lennus Pallase töödega, mis koos kooli lõpuaastail loodud teostega on tänini kunstimuuseumide püsiekspositsioonides ning kehastavad Pallase maalikooli ideaale – kõrget vormikultuuri, intiimsust ja natuuritruudust.

Tartu ja Pariis

Tartust ja Pariisist kujunesid Johani-Liimandi jaoks nende elu geograafilise ja kunstilise haarde olulised äärepunktid. Nagu tunnistavad mõlema kunstniku linnavaated, tundsid nad põhjalikult linna topograafiat ja erinevaid ilmeid, olid näinud nii selle Tartu ülikooli klassitsistlikus arhitektuuris kehastuvat apollonlikku kui ka agulite dionüüsilist palet. Emajõgi, agulimajad ja aiamaalapid eri aastaja päevaaegadel on mõlema kunstniku Tartu vaadete leitmotiivid. 1937. aasta Pariisi-reis viis nad tsivilisatsiooni keskpunkti. Suurlinn Pariis nihutas kunstnike vaatepunkti igas mõttes kõrgele. Kui kodust Tartut olid Johani ja Liimand uurinud lähedalt, siis Pariisis käitusid nad aga tüüpiliste linnamiljööde kujutavate prantslastena, kelle maalidele on iseloomulik vaatelisus ning huvi puudumine inimese kui indiviidi vastu. Pariisi vaadetes vahendavad nad anonüümselt kulgeva suurlinna elu kogemust, mille pildimaailma võib inimene kuuluda ainult stafaazina, suurejoonelise masinavärgi osakesena.

Idüllilise mitu palet

On ootuspärane oletada, et nii Liimand kui Johani jagasid Tartu kunstiboheemlaste elustiili, mille juurde kuulus ühel või teisel eluperioodil ateljees külmetamine, pikad kohvikuvestlused, väljasõi-

Andrus Johani. Tänav Pariisi äärelinnas. 1937. Õli. EKM

dud loodusse, pummeldamine. Nii mõneski töös (Johani “Puude all” ja “Rahvapidu”, Liimandi “Pastoraal”) näeme selle boheemlaselu idüllilist poolt – jõudehetki, “eineid murul”, millel on kunstiajaloo pikk traditsioon. Teisalt valdas Johani ka meeleheitliku, ohjeldamatu lõbususe teemat. Nagu Johanile eeskujuks olnud 17. sajandi hollandi realiste on teda huvitanud kõrts kui lihtsa inimese elumuredest vabanemise paik, agulimiljöö ja kõrts on põrgu, emotsionaalse põrgu metafoorid.

Liimand, kes oli kiindunud interjööri žanri, uuris intiimsust suletud ruumidesse varjunud pingete, mängu ja võõristuse kaudu. Idüllilisse miljösse sekkuvad ohutunne ja sisepinged. Maale täidavad tuttavad asjad ja inimesed, kuid nende kohalolu mõjub tihti painava unenäona. Liimandi natüürmordid ja figuuripildid on täis näiliselt tavalisi esemeid, mis kõigest hoolimata näivad osutavat millelegi muule kui iseendale.

Töö: maa ja linn

1930. aastail kõlas kogu Euroopas loosung nõudmisega tagasi pöörduda maa-elu lihtsasse maailma, mis tihti ühendati kodu ja kodumaa kujundiga. Talupoeglikule, Eestiski põliselt juurdunud eluladile koos aastaegade vääramatus rütmis vahelduva tööga ja harmoonilise eluga looduse rüpes osutati kui muretu, paradiisliku elu võrdpildile. Moraalset ilu kan-

dev töö teema tõlgendus ei ole võõras ka Johanile ega Liimandile. Johani puhul on see teema seotud isa kingsepatöökoja päevast päeva korduva tööprotsessi kujutamise ja Liimandi töömotiivi tõlgenduste diapsoon ulatub varasest “Kartulivõtjatest” näiteks “Sügise” ja “Lõikuse” ilmselgelt maad, tööd, kodumaad, kodu ja perekonda siduva ideoloogemini.

1940. aastal, mil Eestis kehtestati Nõukogude võim, võimendusid kunstnike loomingus uued motiivid ja kangelased, sh tööliiskond kui poliitiliselt aktiivne jõud. Nii Johani kui Liimand kavandasid monumentaalses formaadis kompositsioone, kuid ei jõudnud neid lõpetada, sest mõlemad hukkusid Teise maailmasõja sündmuste keerises. Nende põgus, kuigi tihe seotus Nõukogude võimuga selle kehtestamise esimesel aastal aitas paradoksaalsel viisil elavana hoida Pallase kui erakordse vormikultuuriga maalikoollonna müüti. Paljude Eesti kunstnike saatuse sõjajärgsetel aastatel annab võimaluse oletada sedagi, milleks oleks kujunenud noorelt surnud maalijate saatuse ja looming Nõukogude võimu taaskehtestamise järel.

TIINA ABEL
KUMU KURAATOR

Näitus “Modernismiaja klassikud. Andrus Johani ja Kaarel Liimand” on Kumu kunstimuuseumis avatud 7. jaanuarini 2007.

Kaarel Liimand. Alasti (Akt roosiga). 1938. Õli. EKM

Natalie Mei. Le Dancairo kostüüm G. Bizet' "Carmenile", 1955 (lav. Aleksander Viner, Estonia). Akvarell. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi kogu

Karin Siim-Juse. Tantsija kostüüm R. Friml'i ja H. Stotharti "Rose-Marie'le", 1938 (lav. Agu Lüüdik, Estonia). Akvarell, pliiats. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi kogu

Mari-Liis Küla. Kahe preestri kostüümid Eino Tambergi "Joanna tentatale", 1971 (lav. Mai Murdmaa, Estonia). Segatehnika. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi kogu

Kavandist kostüümini

Käesoleva aasta september on olnud Eesti teatriaasta 2006 programmis pühendatud festivalile "Rahvusoper Estonia 100". Kutseliseks teatriks kujunemise suurt juubelit on väärtustatud kümnete sünnimustega. Lisaks galaetendusele "Estonia 100" on toimunud hulganiselt toremaid ettevõtmisi. Välja on antud juubelimark ja hõbedast juubelimünt ning on käivitatud juubelit kajastav fotokonkurss noortele. On koostatud 11 CDst koosnev heliplaatide kogumik ning kirjastatud mitmeid raamatuid, kogutud raadiosaadeteks hulk meenutusi ja tehtud näitusi. Sünnimused on olnud rahvarohked, mis tõestab veel kord, et Eestis väärtustatakse oma kultuuri ja armastatakse selle üht alusammast, milleks rahvusoper Estonia vaieldamatult on.

Üks väljapanekuist, näitus "Kavandist kostüümini", esitleb teatrikostüümide originaalkavandeid ja unikaalseid kostüüme 20. sajandi teisest kümnendist tänapäevani. Asjatundjad teavad, et sisuliselt saigi kodumaine kostüümikujundus alguse Estonia teatrist, kus esimese kostüümikunstnikuna töötas Olga Oboljaninova-Krümmer (s 1882, surmaaeg teadmata) juba hooajal 1923–1924. Näitusel on sellelt andekalt Peterburi koolitusega kunstnikult eksponeeritud 1924. aastal loodud kostüümikavandid Anton Rubinsteini "Deemo-

ni" osatäitjatele. Lavalaudadel kandsid neid Karl Ots, Aleksander Arder, Olga Olak-Mikk jmt, toonase etenduse lavastaja oli Hanno Kompus.

Olga Oboljaninova-Krümmer lahkus Pariisi ja järgneval perioodil 1929–1964 oli Estonias kostüümikunstnikuna ametis kultuuriloos legendaarne ning värvikas isiksus Natalie Mei. Tartu kunstikoolist Pallas tuli tema järel veel teisi. Silvia Leitu ja Karin Siim-Juse asusid pärast lühiajalist koostööd teatriga Vanemuine samuti Estonia teenistusse. Natalie Mei iseloomustamiseks on näituse koostaja Kustav-Agu Püüman saatesõnas öelnud: "Natalie Mei tõstis kostüümiloomingu silmapaistvalt kõrgele tasemele nii materjali valiku, värvigamma kui ka kostüümi teostuse poolelt, aga vast kõige olulisem – ta pani aluse professionaalsele kavandikultuurile, mida võib häbenemata kõrvutada L. Baksti ja A. Benois' kostüümikavanditega. Natalie Mei energiline tegevus oli eeskujuks ja innustuseks järeltulijatele. Pärast II maailmasõda asus ta juhtima Eesti Riikliku Tarbekunstiinstituudi tekstiili- ja moekateedrit, kus soovijatel oli võimalik keskenduda lavakostüümide loomisele. Lisaks õpetas ta teatri-dekoraatsiooni maali osakonnas kostüümisaladusi tulevastele teatrikunstnikele."

Näitusekomplekt on väga esinduslik. Ruuminappuse tõttu on teatriga Estonia koostööd teinud pea poolesajast

kunstnikust eksponeeritud vaid kahekümne ühe looming. Valik on tehtud peamiselt Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi rikkaliku kunstikogu ja rahvusoper Estonia kollektiooni ning arhiivi põhjal, kuid ka kunstnike valduses olevatest kavanditest ja erakogudest on kaasatud põnevat materjali.

Üle hulga aastate õnnestus taas eksponeerida kaht Adamson-Ericu tehtud kavandit 1937. aasta kevadel Priit Põldroosi lavastatud William Shakespeare'i "Veneetsia kaupmehele" (Salarino rollis oli Hugo Laur ja Nerissat kehastas Marje Parikas). Toona oli Adamson-Ericult tellitud nii lavakujundus kui ka kostüümid. Aja jooksul olid kavandid sattunud erakogusse ning muuseumil oli nüüd väga hea võimalus ajutiselt deponeerida joonistused näitusele, et avardada külastajate teadmisi mitmekülgse kunstniku Adamson-Ericu loomingu seni vähe tuntud tahust.

Meeleolukas näitus "Kavandist kostüümini" on täiendatud vestlusõhtute programmiga, mis annab võimaluse koos estoonlastega väljapanekut uurida ja tutvuda teatri imelise maailma säravate tähtede ning nende tublide abilistega. Külla tuleb nii lavakujundajaid, juurdelõikajaid kui ka balleti-, operi- ja ooperiartistide. Olete oodatud koguma näitusel rõõmsaid ja südantsoojendavaid hetki. Nii on kindlasti ker-

gem külmale talvele vastu panna, sest mälestustega jagatakse alati palju inimlikku soojust. Kohtumiseni!

ÜLLE KRUIUS
ADAMSON-ERICU MUUSEUMI DIREKTOR

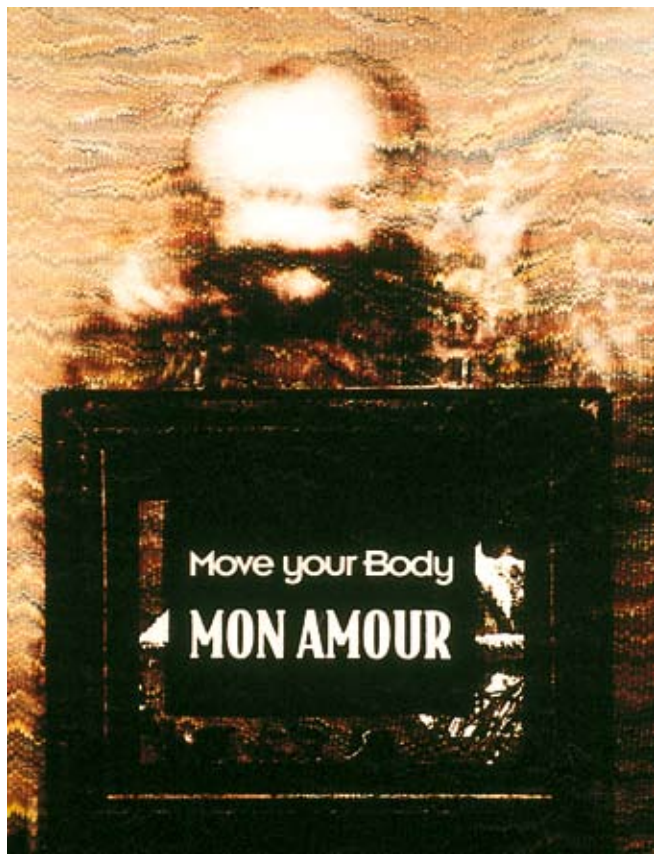
Näitus "Kavandist kostüümini" on Adamson-Ericu muuseumis avatud 26. novembrini

Vestlusõhtute sari näitusel "Kavandist kostüümini"

Adamson-Ericu muuseumis kolmapäeviti kell 16.30
Osalemise muuseumipiletiga

K 20. september	Kustav-Agu Püüman
K 27. september	Anne Piirsalu
K 4. oktoober	Teo Maiste
K 11. oktoober	Krista Saar
K 18. oktoober	Jaan Mikkel
K 25. oktoober	Ülle Kogermann
K 1. november	Kustav-Agu Püüman
K 8. november	Kaie Kõrb
K 15. november	Anu Kaal
K 22. november	Ame Mikk

NB! Isadepäeva pereüritus koos rahvusoper Estonia kollektiivi liikmetega Adamson-Ericu muuseumis pühapäeval, 12. novembril kell 12.00–15.00.

Peeter Laurits. Schnell, schnell, duša moja. 1995. Foto. Kiasma

Kaadrid üheksakümneendaist

Hanno Soansi vestlus Andrus Kõresaare ja Peeter Lauritsaga

Hanno Soans (HS): Millised olid teie suuremad intellektuaalsed mõjutajad 1990ndate kunstielus?

Peeter Laurits (PL): Kunstnik ja fototeoreetik Viktor Burgin oli väga oluline tegelane juba 1980ndate teisel poolel. 1990ndatel ilmselt Peter Greenaway. Nägin tema "Seine'i jõe uppunud", pseudodokumentaali Prantsuse revolutsiooni ajast. See oli väga tõsine laks.

Andrus Kõresaar (AK): Mina olin 1990ndate alguses sedavõrd noor, et sündmused nagu tormasid järjest üksteise järel. 1990ndate keskel, nii kunstiakadeemia teisel kursusel, mõjutasid kõige enam installaatorid ja fotograafid, kes tegelesid metafoorsete mõtete edasiandmisega, lavastustega. Püüdes seda kunstiakadeemias kasutada, tekkisid kohe teravad vastuolud. Tegin fotoseeria ühest vanast mehest, kes luges kartulipõllul kuhjasid. Pildid olid hästi halvad, kriibitud. Läksin neid näitama ja fotoõppejõud, kes oli arvestanud, et graafikud peaksid väga ilusaid pilte tegema, kujutama stseene, mis püüdlavad kompositsioonilise puhtuse ja hea tehnilise taseme poole, ei suutnud seda kuidagi mõista. Olin kuulunud vanade klassikute loenguid ja teisalt lugesin raamatuid, nägin pilte sellest, mida parasjagu tehti. Arvasin, et klassikud teavad seda kõike, aga räägivad lihtsalt oma juttu, et neil ei teki probleeme, kui moodsal ajal tehakse uusi lavastusi. Kui fotoõpetaja hindas minu töö väga nõrgaks, läksin fotokateedri juhataja juurde ja tema ütles, et see on aasta parim töö! See on minu jaoks esimene terav kogemus kunsti vallast.

HS: Võib öelda, et 1980ndate lõpu Eesti kunstis nišši foto jaoks veel ei ole. Kust see fotograafide aktiivsuse ja kaas-aegsesse kunsti lülitumise buum alguse saab?

PL: Tegelikult on need juurikad ikkagi 1980ndates sees, kuigi foto ei olnud institutsionaalselt kuidagimoodi tunnustatud – oli Kiek in de Kōki torn ja kõik. Kui võrrelda teatri või kirjandusega, mis olid tollal väga jõulised ja angažeeritud, ei kõnetanud 1980ndate foto eriti kedagi. Esiteks oli kantseliitlik tarbefoto – ajalehe ja albumipildid – ja teisest küljest subjektiiv-modernistlik tehnikate testimine – hästi tugeva estetistliku kallakuga ja üpris enesesse kapseldunud. Aga mingisugune punt kunstnikke ikka selles perioodis küpses, kes hiljem uuesti esile kerkisid ja kehtestasid end laiemas kontekstis. See 1990ndate alguse virvarr, mida sa, Andrus, mainisid, ei tulnud ainuüksi sinu noorusest. Oli selline põnev periood, kus ilma vektorita energiat oli kohutavalt palju õhus. Siis kerkisid fotos esile need, kes 1980ndatel proovisid kõikvõimalikel eri viisidel eitada tehnilist perfektsionismi. Kes piinasid emulsiooni viiel erineval moel ja vaatasid, mida saab fotokujutisega teha, kuidas seda persse keerata. 1990ndatel osa vajasid täiesti ära või läksid kommertsipeale, nagu Tenno. Aga osa teisesid hästi tugevalt, kas või Linnap, kes ju 1980ndatel tegeles hästi palju esteetiliste probleemidega.

AK: Minu jaoks oli see ikkagi seoses Saaremaa biennaaliga 1995. aastal, kui foto hakkas kunstielus kõvemini paugutama.

PL: See juhtus juba varem, juba 1980ndate alguses küll. Üks põhjus on ka see, et fotot hakati kasutama näiteks häpeningide ja *performance*'ite dokumentatsioonis – Jüri Okas, Siim-Tanel Annus jt. Aga Saaremaa biennaal muidugi kehtestas fotot üpris oluliselt.

HS: Biennaalil toimus ka elnäitus, kitsamalt foto kontekstis. Nii et mingis mõttes võib öelda, et üks võimsamaid 1990ndate kunstiüritusi kasvas välja fotost kui omamoodi subkultuurist. Küsimus on selles, kas see näitus oli spetsiifiline fotonäitus dialoogis estetiseeritud eraldisesva fotokultuuriga, mida Nõukogude süsteem pärandas, või oli siis foto juba kaasage kunstilooslik osa?

PL: Ma ei oska ütelda, ma seda esimest näitust ei näinud. See oli minu arust 1991 või 1992. Siis ma olin New Yorgis. Mul endal oli seal üleval mingi ülemineku-asi. Polnud enam päris vana kooli tehniline nipitamine, aga ... Nüüd võib-olla juba eksponeeriks seda oma nime all. Vahepeal ei tahtnud selle aja asju üldse näha.

HS: Aga kunstiakadeemiast 1990ndate keskel sündinud fotobuum, see on selgelt seotud Linnapi ja Kiileriiga. Nende ümber kogunes eri kateedritest noori energiad. Oli see tol hetkel rohkem seltskonnanahtus või oli huvi foto vastu laiemalt põhjendatud?

AK: Linnap ja Kiiler tõid kaasa kaasage süžeeilise mõtlemise ja tohutult välismaist moodsat taaka. See oli nii värske õhk, et tekkis tohutu tung sel-

lesse tulde minna. Kõik muud erialad olid väga klassikalised.

PL: Kui fotol oleks selleks ajaks juba olnud oma institutsioonid, hierarhiad ja stiilid, nagu olid näiteks maalid, siis oleks muutumine toimunud palju aeglasemalt. Foto oli mõnusalt ripakil ala. See on ju tavaliselt ikka nii, et kui ühiskonnas toimub muudatus, siis tihtipeale seda muudatust hakkab kandma selline žanr, koolkond või klass, mis on etableerumata.

HS: Kui mõelda sellele, kui võrd kasvas foto tegevusväli, ma mõtlen eelkõige reklaami ... Kuidas kommertsfoto sfääri laienemine 1990ndail teid mõjutas?

PL: Destudioga me läksime ju konkreetselt sellesse nišši. Siis seda veel linnapildis polnud, kui ma 1992. aastal New Yorgist tulin, aga seal oli väga hästi näha, milliseks visuaalkultuur muutub. Visuaalse müra kasvu hakkasid ju väga paljud kunstnikud koheselt kõnetama. Teine asi on see, et tööstuses on alati raha liikvel ja raha teeb võimalikuks igasugu muud asjad. Enne Kultuurkapitali tekkimist 1994. aastal puudusid igasugu finantsatribuudid kultuuri käigushoidmiseks, välja arvatud Sorosi keskus.

AK: Minul oli reklaamiga ikka täitsa vastanduv suhe. Ma otsisin fotos vahendit, et saaks midagi jutustada. Alguses ma vältisin reklaami ja vastandusin sellele. Reklaamifoto tundus odav.

PL: Minul kasvas reklaami sukeldumine välja tegelikult väga sarnasest asjast. Kui

ma New Yorgis elasin, sattusin täiesti tühjast kohast totaalsesse reklaamiumistusse. Alguses ma püüdsin seda ignoreerida ja vältida. Mingil hetkel avastasin, et nad, raisad, ronivad mu unenägudesse. Kummalised motiivid ilmusid äkki unenägudes ja kui ma hakkasin neid analüüsima, leidsin, et nende juured on reklaamides, mida ma oma arust olin üsna edukalt ignoreerinud. Siis hakkasin neid eriti tähelepanelikult analüüsima, et nad sel viisil jõust tühjaks lasta. Selle peale kulus tohutult aega ja energiat. See oli umbes nagu prügimäel sobramine, et leida minigeid uusi väärtusi. Meil tekkis Merilaga selline üpris naiivne ja utopistlik lootus, et reklaami ära kasutades saab mingit salakaupa ühiskonda paisata, kultuuri kontrabandi teha. Tegelikult luhtusime Destudioga kahel rindel korraga. Üks oli see kontrabandi sisseviiimine, mille puhul me ei arvestanud, et see on võimas tööstusharu, mis kujuneb ka Eestis välja väga kiiresti. Teine illusioon oli, et teenime reklaami abil raha oma igasugu kunstiprojektidele, et olla sõltumatud fondidest. See lõppes nii, et muutusime vahendi tootmise masinateks. Lõpuks oli küll raha igasugu projektide tegemiseks, aga ei olnud jõudu ega vaimu.

HS: Andrus, kas midagi 1990ndate lõpupoole kunstnikuks olemises, kunstniku staatuses muutus, et sa distantseerusid kunstist?

AK: Mingis mõttes pidi tekkima sisevõime vastuolu või kriitiline olukord, et ma ise reklaamitööstusesse astusin.

HS: Aga see löi kohe distantsti kunstiga?

AK: Ei. Üleminek reklaami toimus pikamööda. Ülesanded reklaamirindel sõid kunstniku välja. Kuni ühel hetkel tulid

vahele sellised võimalused nagu Expo konkurss. Tajusin, et siin on mul võimalik ära kasutada kogemusi, mis mul on kunsti vallas, ja samas neid lõkse, mida reklaamitööstus teab. Pärast seda on erutus üksikute väikeste näituste tegemise suhtes kuidagi kustunud.

HS: Kas see tuleb sellest, et ükskõik kui sotsiaalne üritab kaasaegne kunstnik oma töödes olla sisulisel tasandil, on nende projektide kommunikatiivsus ühiskonnas laiemalt äärmiselt väike?

AK: See oli kindlasti üks põhjustest. Kunstnikuna sa võid mõelda, võid kindlasti probleemidele osutada. Aga kaasaegse kunsti mõju kehtivale ühiskonnakorrale on väga väike. Võib-olla see tekib hiljem, võib-olla kunst võtab rohkem aega. Minu jaoks on kentsakas ka see, et kunagi, rohkem kui 10 aastat tagasi tegin pilte ühes vanas tehases ja nad leivad praegu tee muuseumisse. Küllaltki pika aja järel. Tol hetkel nad ei olnud Eestis mingid olulised pildid.

PL: Nojah, aga ikkagi väga silmatorkav projekt, ma mäletan, et Linnap näitas mulle neid eraldi.

AK: Jah, aga minu algne lootus kunstnikuna inimesi mõjutada oli palju tugevam. Iga näitusega sain justkui poolega petta. See oligi võib-olla põhjus, mis sundis otsima teisi väljendusvahendeid.

PL: Ka minu arvates on mis tahes juatud kunsti sotsiaalsusest tugevalt liialdatud. Ükski asi, mis läheb korda nii umbes poolele protsendile elanikkonnast, ei saa olla kuigivõrd sotsiaalse mõjuga. Kunstniku enda sisend, see, mis ta projekti sisse lükkab, on võib-olla väga sotsiaalne, poliitiline, ühiskonnakriitiline, anarhistlik või mida iganes, aga tegelik väljund sootsiumisse on tänapäeval armetu.

Ly Lestberg. Altar. 1997. Foto. EKM

2X FOTO STANISLAV STEPASKO

HS: Tunned sa, et see oli 1990ndatel tugevam kui praegu?

AK: Tundus, et see oli võimsam, torakas isegi enam silma kui praegu. Praegu on suurim uudis see, et maja on valmis saanud, muuseum iseenesest. See on nii rängalt üle, võrreldes kunstiga, mida näidatakse, et see on lihtsalt kohutav! Inimesed, kes tulevad näitust vaatama, ei vaata töid, vaid maja, ja hindavad seda, kuidas kunst majasse sobib. Tahe süveneda tekstidesse, töösse, mõttesse on praegu väga väike.

PL: Mina näen natuke pikemas perspektiivis seda asja – 1980ndatel oli see veel võimsam. 1990ndatest hakkab huvi järsk allakäik. Inimestel tekkisid teised huvid, terve rida alternatiivseid võimalusi investeerida oma aega ja raha.

AK: 1990ndate kunsti puhul on tagasi vaates huvitav see, et ühiskondlikku olukorda saab hinnata kunsti põhjal, hinnata näiteks, millal oli inimestel halb olla või millal tekib lootus, millal läheb paremaks.

PL: Sotsiaalne olukord on osutunud palju keerukamaks, kui enne iseseisvumist paistis. Paljud kunstnikud ise ei suuda päriselt aru saada, mida nad õieti ootasid ja mis tegelikult on juhtunud. 1990ndatel oli selles mõttes lihtsam, et liikumine tundus olevat lineaarne. Tundus, et me liigume mingi objektiivse paremuse poole. Iseseisvust ja vabadust tuleb muudkui juurde ja materiaalseid vahendeid ka. Kõik tundus ühemõtteliselt hea, lihtne ja lahe. Praegu hakkab paratamatult selgeks saama, et ega see nüüd nii väga lihtne ka ei ole.

HS: Tagasi vaadates 1990ndatele Eesti kunstis, mis on teie mõlema isiklikud lemmikud?

AK: Maailmas oli üks minu lemmikuid 1990ndate keskel Cindy Sherman. Praegu mõtlen, et mida ma küll selles prouas nii väga leidsin ... Eesti kontekstis hakkas mind jubedalt mõjutama Toomik – karm, selge, lihtne. Ja Semper.

PL: Tegelikult oli üllatusi palju. See oli väga muutlik aeg. Tänu hakitusele on 1990ndad pikk periood. Näiteks Kalve "Surnud lindude elu" rabis mind täielikult. Ta säilitas maneerlikkuse, mis tal on kogu aeg olnud, aga pani sinna pöörded juurde, nii et hoiu ja keela. Semper ja Toomik on tillatanud läbi 1990ndate. Persoonidest on minu jaoks üks üllatavamaid nähtusi Raidpere, sest kui ta oli Destudios praktikal, olin ma üsna kindel, et ta läheb kiiresti reklaamimasina määrdeks. Aga siis hakkasid riidapidi tulema väga kihvtid asjad. Liina

Andrus Kõresaar. Purgatoorium. 1995. Foto, installatsioon

Siib on ju kogu aeg uut moodi imelikustega välja tulnud.

HS: Pakkuge mingeid alternatiivseid viise 90ndate vaatlemiseks?

AK: Huvitav oleks näiteks näidata 1990ndatel konservatiivse suuna arengut või arengu puudumist. Ühel hetkel jäid staarid, kes 1990ndate alguses teutsesid, oma motiivide juurde pidama. See toimis mingis mõttes vastandina revolutsioonile kunstis.

HS: Kuigi postsrukturalistlike teooriate mõjul räägiti, et originaalsus pole enam nii oluline kriteerium, on 1990ndate eesti kunstniku jaoks surve end iga järgmise sammuga ümber programmeerida väga tugev.

AK: Mina tajusin küll 1990ndate keskel, et iga uue töö puhul oli äärmiselt oluline olla tohutult erinev. Samas Läänes näiteks oli palju selliseid töid, et järjest pildistatakse ühte inimest ja seeria tekib 20 aasta jooksul. Või näiteks need sakslased, Bernd ja Hilla Becher, kes pildistasid veetorne ja saavutasid maksimaalse tulemuse sellega, et töid kogu tüpoloogias välja. Eestis 1990ndatel ei saanud töötada viis aastat ühe teema kallal, aeg läks liiga kiiresti. Mina elasin 1995–1996 Šveitsis, õppisin seal. Tulin tagasi juba aasta pärast just seetõttu, et ma tundsin, et Eestis läheb elu nii kiiresti edasi. Seal elu seisis, kõik oli selge, paigas. Mul oli suisa füüsiline hirm, et ma jään maha. See tõi tagasi. Kentsakas, aga nii see oli.

PL: Minu arust on praegu Eesti ühiskond kaunikesti valmis saamas. Kui me nüüd sama Brežnevi sinna Kadrioru tagasi saame, siis on hea rahulik viis aastak. Muudkui suurendame põlevkivi kaevandamise mahtu ...

Üles kirjutas

HANNO SOANS
KUMU KURAATOR

Näitus "Kogutud kriisid. Eesti kunst 1990. aastatel" on Kumu kunstimuuseumis avatud 5. veebruarini 2007.

Kumu auditoorium

kunst film muusika tants teater

- N 28.09 19.00 TANTSUKUNST KUMUS. Külli Roosna ja Kaarel Väli "Silent".
Fine 5 Tantsuteater "Just". Lav. Matteo Molese, helitaust Plastikman ja Scanner,
valgus- ja muusikakujundus Juuso Voltti. Tantsijad Tiina Ollesk, Dmitri Kruus,
Rain Saukas, Laura Kvelstein, Eneli Raud.
Piletid 125/90 Piletimaailmast, Piletilevist ja tund enne kohapeal
- R 29.09 19.00 TANTSUKUNST KUMUS. Külli Roosna ja Kaarel Väli "Silent".
Fine 5 Tantsuteater "Just"
- L 30.09 19.00 Tallinna Saksa Kultuuriinstituut / Goethe Instituut koostöös Saksa Liitvabariigi
suursaatkonnaga Tallinnas esitlevad: Nordrhein-Westfaleni liidumaa Noorte
Jazzorkestri kontsert.
Piletid 75.-/50.- Piletilevis ja tund enne kohapeal
- P 1.10 15.00 JÜRJI, SIIM JA TEISED .. Pärastlõuna Tõnu Aru filmidega kunstnikest
- K 4.10 18.00 Kumu dokumentaal. KÜDOONIAPUU PÄIKE (Hispaania 1992, rež. Victor Erice)
- R 6.10 10.00 KONVERENTS. Kristjan ja Paul Raud
20.00 Festival HEA UUS HELI. Elektroonilise muusika kontsert
- L 7.10 18.00 MARJU MARYNEL KUUT. Armastuse lugu – kontsert koos külalistega.
Pilet 200.- Piletilevist ja tund enne algust kohapeal.
- K 11.10 18.00 Kumu dokumentaal. Oofilmiohtuoo
- N 12.10 16.00 KALEVIPOEG. VAT teater
- T 17.10 19.00 Eesti Interpreetide Liit. Kontserdisari "KuMu Kumus"
- K 18.10 18.00 Kumu dokumentaal. Loodusfilmide öhtu. Kõneleb Aleksei Turovski
- L 21.10 17.00 FRAGILE KUNSTTUND 2. Tõnu Talve maalib Robert Jürjentali ja
Arvo Urbi muusika saatel
- K 25.10 18.00 Kumu dokumentaal. GOYA BOURDEAUX'S (mängufilm, Hispaania/Itaalia 1999,
rež. Carlos Saura)
- K 1.11 18.00 Kumu dokumentaal
- N 2.11 19.00 JAZZKAAR esitleb: D-A-R-Trio (Prantsusmaa – Burkina Faso).
Piletid 125.-/75.- Piletimaailmas, Piletilevis ja tund enne kohapeal
- R 3.11 19.00 Eesti Interpreetide Liit. Kontserdisari KuMu Kumus
- K 8.11 18.00 Kumu dokumentaal
- K 15.11 18.00 Kumu dokumentaal
- E 20.11 18.00 Esietendus. UNDER (tööpealkiri). Ühendus RAAM koostöös Kumuga.
Kirjade, päevikute, mälestuste, dokumentide põhjal jutustatav lugu Eesti
esimesest professionaalsest luuletajast Marie Underist. Lavastaja Merle Karusoo,
kunstnik Jaagup Roomet. Peaosas Katrin Saukas, osades Raivo Trass,
Ago-Endrik Kerge, Sten Zupping, Egon Nuter. Produksent Märt Meos.
- T 21.11 18.00 UNDER. Ühendus RAAM koostöös Kumuga
- K 22.11 18.00 Kumu dokumentaal
- N 23.11 18.00 UNDER. Ühendus RAAM koostöös Kumuga
- R 24.11 18.00 UNDER. Ühendus RAAM koostöös Kumuga
- L 25.11 18.00 UNDER. Ühendus RAAM koostöös Kumuga
- P 26.11 18.00 UNDER. Ühendus RAAM koostöös Kumuga
- K 29.11 19.00 JAZZKAAR esitleb: Jõulujazz "Talvemaastikud". Andre Maaker (kitarr),
Raul Vaigla (bass), Hedvig Hanson (vokaal)
- R 1.12 – P 10.12 Tallinna Pimedate Ööde Filmifestival
- T 12.12 19.00 TANTSUKUNST KUMUS. Eneli Raud "Kild". Zick Tantsuteater "Krabat"
(lav. Dmitri Hartšenko ja Piia Bergstein, kaasa teevad Kaia Skoblov, Mart Kampus,
Alo Kurvits, Indrek Apinis, Stella Suitso, Silver Elvest ja Pärtel-Peeter Pere)
- N 14.12 19.00 TANTSUKUNST KUMUS. Tommi Kitt ja Co "Spiral",
"A Still-Life for Four Dancers"
- R 15.12 19.00 TANTSUKUNST KUMUS. Tommi Kitt ja Co "Spiral",
"A Still-Life for Four Dancers"
- E 18.12 – L 23.12
18.00 UNDER. Ühendus RAAM koostöös Kumuga

KONVERENTS

Ühest sajandist teise. Kristjan ja Paul Raud

Kumu auditooriumis 6. oktoobril kell 10.00

KAVA

- 10.00 Avasõnad
Sirje Helme, Kumu kunstimuseumi direktor
- 10.20 Eestimaalastest professorite osa Düsseldorfis kunstiakadeemias
Bettina Baumgärtel, PhD, maaliosakonna juhataja, sihtasutus "museum kunst
palast" Ehrenhofi lossis, Düsseldorf
- 11.00 Daamid poolpöördes. Paul Raua portreeloomingu taustast
Tiina Abel, Kumu kunstimuseumi kuraator
- 11.40 Sümbolismi kultuuri rahvuslikkus ja rahvusvahelisus
Mart Kivimäe, PhD
- 12.20 Kristjan ja Paul Raud omaaegse kunsti kontekstis
Mai Levin, Eesti Kunstimuseumi peaspetsialist
- 13.00 Kohvipaus
- 13.40 Rahva ja rahvuse, traditsiooni ja modernismi dünaamika Kristjan Raua vaadetes
Elo-Hanna Seljamaa, M.A., folklorist
- 14.20 "Kalevala" illustreerimises
Erkki Anttonen, PhD, Soome Riikliku Kunstimuseumi keskarhiivi teadur, Helsingi
- 15.00 "Kalevipoja" uurimine ja väljaandmine 1920.–1930. aastatel
Ülo Tedre, PhD, folklorist

Viimased ekskursioonid näitusel

"Ühest sajandist teise. Kristjan ja Paul Raud"

L 30.09 kell 12.00, 14.00 (vene keeles) ja 16.00

P 1.10 kell 12.00, 14.00 ja 16.00

L 7.10 kell 12.00 (vene keeles), 14.00 ja 16.00

P 8.10 kell 12.00 (vene keeles), 14.00 ja 16.00

Ekskursiooni kestus umbes 1,5 tundi. Piletid on müügil Piletilevi müügipunktides ja tund
enne algust Kumus. Hind eelmüügist 30.-, kohapeal 50.-

NB! Piletite arv on piiratud

Info E–R 12.00–15.00 tel 602 6126

Ekskursioon gümnaasiumiklassidele

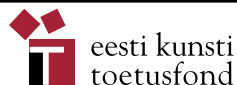
Grupi suurus kuni 30 õpilast. Ekskursiooni kestus umbes 1,5 tundi.

Hind 500.- (sisaldab kuni 30 õpilase sissepääsu näitusesaali ja ekskursiooni)

Info ja tellimine E–R 12.00–15.00 tel 602 6126

NB! Palume broneerida ekskursioon vähemalt 3 tööpäeva ette.

**Eesti Kunstimuseumi uudised eetris Vikerraadios igal kolmapäeval
pärast kella 17.00 Eesti Raadio uudiseid.**

EESTI KUNSTI TOETUSFOND a/a 10220034379014

agent Eesti Kunstimuseumi ajaleht / nr 8, september 2006 / Weizenbergi 34 / Valge 1, 10127 Tallinn / +372 602 6001, muuseum@ekm.ee / Järgmine agent ilmub detsembris 2006 / Lehe ilmumist toetavad Eesti Gaas ja Ühispank
Toimetaja Anu Allas. Kolleegium: Tiina Abel, Ivar-Kristjan Hein, Sirje Helme, Krista Ivask, Hanno Soans, Maria-Kristiina Soomre, Kadi Talvoja, Maarja Võrk

agent ilmub koostöös Eesti Ekspressi Kirjastuse ASiga

© Eesti Kunstimuseum 2006

ISSN 1736-2520

